

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN/BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
2002:28

Integrerade folk- och skolbibliotek

En studie av två tänkbara organisationer

MARIE ERIKSSON
BRITT-MARIE JONTH

© **Författaren/Författarna**
Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande av författaren/författarna.

Svensk titel	Integrerade folk- och skolbibliotek. En studie av två tänkbara organisationer.
Engelsk titel	Integrated libraries. A study of two possible organisations.
Författare	Marie Eriksson, Britt-Marie Jonth
Färdigställt	2002
Handledare	Karen Nowé, Kollegium 4
Abstract	<p>The aim of this master's degree dissertation is to compile examples of different ways of planning, implementing and following up the organisation of two integrated libraries, which serve both the general public and the school. In order to respond to this, we formulated the all-embracing question:</p> <p>How best can the integration of libraries for schools and the general public be planned, implemented and followed up?</p> <p>This formulation gave rise to four further questions. In order to answer these questions, the problem formulated and our basic aim, we have studied the relevant literature on school libraries, libraries for the general public, and integrated libraries. These sources comprise official reports on this theme, dissertations, and more topical articles. In addition empirical studies have been carried out in the form of interviews.</p> <p>As our theoretical basis we have used Gunnar Berg's organisational plan for schools, which we have extended and used for the integration of the library. Berg's scheme is based on Bengt Abrahamsson's attempt to rationalise, of which we give a short account. In addition we have used Romulo Enmark's blueprint, which shows the breadth of activities possible in libraries for schools and the general public.</p> <p>Our conclusion is that in order to acquire a smoothly-operating integrated library with potential for development, there is a need for fundamental planning, organised objectives for the work and its educational contribution to the school, agreement as to shared responsibility and finances between school and library, and continual follow-up of the work in hand.</p>
Nyckelord	integrerade bibliotek, skolbibliotek, folkbibliotek, måldokument

INNEHÅLL

1. Inledning	5
1.1 Bakgrund	6
2. Syfte och problemformulering	8
3. Metod	9
3.1 Metodval.....	9
3.2 Tillvägagångssätt och material.....	10
3.2.1 Litteraturoversikt.....	10
3.2.2 Dokumentgranskning.....	11
3.2.3 Intervju.....	12
3.2.4 Intervjumanual.....	12
3.2.5 Våra personliga bakgrunder.....	14
4. Tidigare forskning	15
4.1 Folkbibliotek.....	16
4.1.1 Huvudman.....	16
4.1.2 Enmarks modell av biblioteksverksamhet.....	17
4.1.3 Folk- och skolbibliotekens verksamhet enligt Enmark.....	18
4.2 Skolbibliotek.....	20
4.2.1 Huvudman.....	21
4.2.2 Skolbibliotekets funktioner.....	21
4.2.3 Problembaserat lärande - PBL.....	22
4.2.4 Vad är det för skillnad mellan folkbibliotek och skolbibliotek?.....	24

4.3 Integrerat bibliotek.....	25
4.3.1 Former för integration.....	26
4.3.2 Motiv och fördelar med integration.....	28
4.3.3 Problem vid integration.....	30
4.3.4 Hur hanterar man problem vid integration.....	31
4.4 Bibliotekets resursbehov.....	32
4.4.1 Medier.....	32
4.4.2 Lokaler.....	33
4.4.3 Personal.....	33
4.4.4 Teknik och utrustning.....	35
5. Organisationsteori.....	36
5.1 Abrahamssons processmodell.....	37
5.1.1 Abrahamssons processmodell.....	37
5.2 Bergs organisationsteori.....	39
5.2.1 Bergs modell för skolan som organisation.....	39
5.3 Vår modell	42
6. Resultat av intervjuerna	44
6.1 Resultatredovisning.....	44
6.1.1 Orsak till integration.....	44
6.1.2 Initiativ till och personalens möjlighet till delaktighet i samband med planering //.....	45
6.1.3 Är integrationen politiskt förankrad och dokumenterades den skriftligt?.....	46
6.1.4 Tas verksamheten upp till regelbunden behandling idag?.....	47
6.1.5 Hur fungerar verksamheten idag?.....	48
6.1.6 Kulturella evenemang och författarbesök.....	49
6.1.7 Lokaler och öppettider.....	49
6.1.8 Resurser.....	50
6.1.9 Medier.....	51
6.1.10 Personal.....	51

7. Analys och Diskussion	54
7.1 Frågeställningar.....	54
7.1.1 Vad säger tidigare utredningar samt debattinlägg om integrerade biblioteks funktion?.....	54
7.1.2 Varför integreras folk- och skolbibliotek?.....	58
7.1.3 Vilka är inblandade i initiativet till och genomförandet av integrationen.....	60
7.1.4 Vilken betydelse har kontinuerlig uppföljning för det integrerade bibliotekets verksamhet.....	61
7.2 Problemformulering.....	62
7.3 Slutsatser.....	66
8. Sammanfattning	67
Litteraturförteckning	69
Bilaga 1	72
Bilaga 2	73
Bilaga 3	75

1.Inledning

Vi möter kolleger och studiekamrater från skilda håll i landet som berättar om egna eller andras erfarenheter av arbete på integrerade bibliotek. Erfarenheterna varierar mycket. Vi arbetar båda på mindre biblioteksfilialer, av vilka ett är och det andra fungerar som ett integrerat bibliotek. De bakomliggande organisationerna för de bibliotek där vi arbetar skiljer sig åt väsentligt.

I vår B-uppsats gjorde vi en undersökning av användarnas syn på ett nytt integrerat bibliotek. Vår nyfikenhet väcktes då ytterligare på, vad det är som ligger bakom bibliotekspersonalens skiftande erfarenheter. Vi undrar över betydelsen av det sätt på vilket organisationen kring integrerade folk- och skolbibliotek är uppbyggd i förhållande till hur verksamheten upplevs av personal och chefer inom både skola och bibliotek.

Vi vill i denna undersökning lyfta fram olika sätt att organisera samarbetet kring folkbibliotek och skola, genom att här undersöka två, på olika sätt organiserade integrerade folk- och skolbibliotek.

1.1 Bakgrund

“När de integrerade biblioteken fungerar kan de vara en modell för en kommun att möta de behov av litteratur och handledning som det livslånga lärandet kräver. För biblioteksanvändarna är det både praktiskt och logiskt att använda ett bibliotek för de skiftande behov man har av biblioteksservice under olika perioder i livet”

(Skolbiblioteken i Sverige, 2001, s. 11).

Statens Kulturråd har i rapporten *Skolbiblioteken i Sverige: Sammanfattning och uppföljning 1999-2001*, gjort en sammanfattning av rapporten *Skolbiblioteken i Sverige: Kartläggning, analys och probleminventering* som publicerades 1999, samt en uppföljning av vad som hänt på skolbiblioteksområdet sedan 1999. I rapporten *Skolbiblioteken i Sverige: Sammanfattning och uppföljning 1999-2001* påpekas att inom skolverksamheten finns å ena sidan en önskan och strävan att tillfredsställa moderna pedagogiska riktlinjer för verksamheten, uttryckta i bland annat Lpo 94 och Lpfö 98 och exemplifierad i t.ex. modern grundskole - lärarutbildning, och att skapa en konstruktiv, kreativ och lärande arbetsmiljö för personal och elever inom skolan. Å andra sidan föreligger ekonomiska, geografiska och sociala omständigheter vilka begränsar handlingsalternativen. Detta samt skolans förändrade arbetssätt, med bland annat problembaserat lärande, PBL, ökar trycket på såväl skol- som folkbiblioteken och kraven på personalen där. Folkbiblioteken skall vara tillgängliga för alla medborgare. Folkbiblioteken har emellertid aldrig skyldighet att fungera som skolbibliotek, om det ej finns särskilda överenskommelser om detta (Skolbiblioteken i Sverige, 2001, s.15-18).

Louise Limberg, lärare och forskare på bibliotekshögskolan i Borås, ser i sin analys av skillnaderna mellan folk- och skolbibliotek motsättningen mellan frihet och individorientering i folkbiblioteket och styrning och grupporientering i skolan som essensen i denna debatt. Hon menar, att integrerade bibliotek mer än tidigare måste inrikta arbetet mot båda bibliotekstypernas funktioner (Limberg, 1993, s. 19-20).

Ett nära samarbete mellan lärare och bibliotekarier är något som anses som mycket viktigt i Louise Limbergs rapport *Skolbiblioteksmodeller: utvärdering av ett utvecklingsprojekt i Örebro län*, 1996. Hon hävdar att en tydlig ansvarsfördelning mellan de samarbetande parterna och ett ömsesidigt intresse av att nå gemensamma mål är två faktorer som krävs för att samarbetet skall fungera bra. Samspelet mellan de båda professionerna (lärare och bibliotekarier) ledde till utveckling och förnyelse av metoder både i undervisningen och biblioteksarbetet (Limberg, 1996, s. 22, 24).

I Statens Kulturråds rapport från 1979, *Skola och folkbibliotek i samverkan*, konstaterades att en integration av folk- och skolbibliotek kan medföra stora fördelar för både skolan och allmänheten om resurserna utnyttjas flexibelt. En fördel skulle kunna vara att avståndet minskar mellan skola och samhälle. Det kan vara värdefullt att olika åldrar möts, även om konflikter kan uppstå. De faktorer som kan komma att inverka negativt på verksamheten kan exempelvis vara att allmänheten skulle kunna uppfatta eleverna som stökiga och att servicen till allmänheten skulle kunna bli lidande (Statens Kulturråd, 1979, s. 107-110).

Sverige hade ingen bibliotekslag då Statens Kulturråds rapport *I nöd och lust: en metodutredning om integrerade folk- och skolbibliotek*, 1991, skrevs. Detta skilde Sverige ifrån övriga nordiska länder. I rapporten upptäcktes bland annat att det inte fanns många folk- och skolbibliotek som var helt integrerade, det vill säga som hade gemensamma resurser och gemensamma mål för sin verksamhet. Största problemet för de integrerade biblioteken var skolbiblioteksfunktionen. I rapporten pekades på att allmänheten var förlorare och skolan den vinnande parten i det integrerade folk- och skolbiblioteket. För att tillmötesgå både allmänhetens och skolans behov sades i rapporten att det bör finnas mål, en tydlig ansvarsfördelning och handlingsprogram för verksamheten (Statens Kulturråd, 1991, s. 18, 77).

Titti Hasselrot har nyligen skrivit en idéskrift om att integrera bibliotek, som har getts ut av Skolverket och Statens Kulturråd. I skriften står bl.a. följande:

“I många kommuner har man valt att fysiskt och organisatoriskt integrera folk- och skolbiblioteken med varandra. Andelen integrerade bibliotek har därför under senare år ökat kraftigt. Idag är nästan 40 procent av folkbiblioteken integrerade med ett skolbibliotek. Ofta är skälen ekonomiska - men en samlokalisering kan också ske för att man vill ge biblioteket en starkare identitet, som en plats för möten över generationsgränserna. Oavsett vilka skäl som ligger bakom en integrering är gemensam planering en förutsättning för att det nya biblioteket ska bli en resurs för alla kommuninvånare. Att såväl skolan och bibliotekets personal som de lokala politikerna deltar i diskussionen är av största betydelse. Det är en dramatisk skillnad mellan en väl planerad integrering och en ogenomtänkt sammanslagning” (Hasselrot, 2001, s. 6).

Samtidigt som antalet integrerade bibliotek ökar i snabb takt, finns idag inga regler eller klara riktlinjer, för hur en integration ska genomföras och vad den ska innefatta. Varierande lokala förhållanden gör att förutsättningarna att genomföra en integration skiftar från bibliotek till bibliotek, visar relevant litteratur.

Vad som i ett inledande skede kan synas vara den perfekta lösningen kan efter en tid visa sig inte fungera väl beroende på oförutsedda faktorer eller förändringar inom eller utom berörd organisation. Olika aktörer som står i beröring med det integrerade biblioteket kan uppfatta verksamheten på olika sätt utifrån respektive aktörs position.

Problemet vi ser, är att möjligheterna att fortsättningsvis framgångsrikt kunna förverkliga både skolans och bibliotekets intentioner minskar, om inte tydliga rekommendationer finns. Dessa ska bistå kommunerna att organisera de integrerade bibliotekens verksamhet, så att klarhet finns i bland annat ansvars- och kostnadsfördelningsfrågor.

Vi vill alltså titta närmare på planeringen och genomförandet av integreringen av två folk- och skolbibliotek. Vi vill också, genom intervjuer, ta reda på hur ledning och personalen upplever att verksamheten på det integrerade biblioteket fungerar, samt granska eventuella måldokument. Utifrån detta vill vi se om det råder någon skillnad på hur verksamheterna upplevs på olika nivåer i organisationen i förhållande till integreringsprocessens genomförande och uppföljning.

2. Syfte och problemformulering

Syftet med denna undersökning är att ta fram exempel på olika sätt att planera, genomföra och följa upp organisationerna på två integrerade folk- och skolbibliotek.

Genom att undersöka två, på olika sätt organiserade, exempel på samarbete mellan folkbibliotek och skola, vill vi lyfta fram olika sätt att organisera samarbetet kring integrerade folk- och skolbibliotek.

Vår övergripande problemformulering lyder därför som följer:

Hur kan en integration av folk- och skolbibliotek planeras, genomföras och följas upp?

Den övergripande problemformuleringen ger i sin tur upphov till följande frågeställningar:

Vad säger tidigare utredningar samt debattinlägg om integrerade biblioteks funktion?

Varför integreras folk- och skolbibliotek?

Vilka är inblandade i initiativet till och genomförandet av integrationen?

Vilken betydelse har kontinuerlig uppföljning för det integrerade bibliotekets verksamhet?

De avgränsningar vi har valt att göra är följande:

- Vi kommer enbart att undersöka svenska förhållanden.
- Vi kommer enbart att titta på integrationen folkbibliotek - grundskolebibliotek. I och med detta så utesluter vi gymnasiebiblioteken samt högskolebibliotek eller annan form av integrering.
- Användarnas syn på de integrerade biblioteken ingår ej i denna undersökning.

3. Metod

För att nå ett lyckat resultat i ett uppsatsarbete fordras att författaren använder sig av rätt vetenskaplig metod för ändamålet. Det avgörande för vilka metodologiska tillvägagångssätt vi använder oss av, är undersökningens kunskapsyfte, problemställning och objektområde. Man brukar skilja mellan två huvudformer av metoder inom samhällsvetenskaperna, nämligen kvalitativa metoder och kvantitativa metoder. Följande karakteristik är inspirerad av Holme & Solvang (1997).

Det centrala vid **kvalitativa metoder** är att vi - genom olika typer av datainsamling - kan skapa en djupare förståelse av det problemkomplex som vi studerar. Vid denna metod används statistik, matematik och aritmetiska formler i liten utsträckning. Data är inte av den art som gör detta möjligt. Kunskapsytet är primärt "förstående", inte "förklarande". Ett centralt moment är också att förstå problemkomplexets samband med helheten. Genom att ta del av de beslut och eventuella överenskommelser, vilka på lokal nivå styr de undersökta integrerade biblioteken, och, genom intervjuer med berörda chefer och personal, få ta del av dessas syn på verksamheten, vill vi försöka förstå hur eventuella problem kan få en förklaring i den kommunala helhet, där det integrerade biblioteket ingår. Den kommunala helheten, såväl biblioteket som skolan, ingår dessutom i den större centrala helheten, staten. På denna nivå stiftas lagar som styr och påverkar all kommunal verksamhet.

Kvantitativa metoder påminner mycket om de metoder som används inom naturvetenskaperna, dvs en flitig användning av statistik, matematik och aritmetiska formler och ganska klara riktlinjer för hur man ska genomföra en undersökning. Det primära kunskapsytet är att orsaksförklara de fenomen som är föremål för undersökningen. Detta är nödvändigt för att man ska kunna pröva, om de uppnådda resultaten gäller för alla de enheter, som vi vill uttala oss om. Det möjliggör förutsägelser om fenomenen.

3.1 Metodval

Jämte litteraturstudier, som innefattar såväl äldre som yngre relevant litteratur, se kap. 4, s. 15ff i denna uppsats, inom området faller det sig vid en jämförelse naturligt för oss att vid valet mellan kvalitativa och kvantitativa vetenskapliga metoder använda kvalitativ intervju för denna uppsats. Därtill kommer vi att granska, för syftet, relevanta dokument.

Poängen med kvalitativ metod är, att här kan förståelsen öka för någonting, exempelvis människors förhållningssätt till något. Bibliotekens lokala förutsättningar, geografiska, ekonomiska, demografiska m.fl., varierar alltför mycket mellan olika bibliotek, för att en undersökning i liten skala ska kunna ge ett generellt, användbart resultat. Vi vill istället, genom intervjuer med personer som, på olika nivåer, är verksamma inom eller i beröring med det integrerade biblioteket försöka erhålla olika perspektiv på det integrerade bibliotekets verksamhet. Tillsammans med resultatet av dokumentgranskningen tror vi oss kunna uppnå en djupare, mer inträngande, bild av de organisationer vi granskar. Enligt Holme & Solvang bygger kvalitativ metod på riklig information om ett litet antal undersökningsenheter, och ger därigenom en helhetsbild av den undersökta situationen. Intresset inriktas på sammanhang och strukturer.

3.2 Tillvägagångssätt och material

För att få en bra bas att stå på har vi läst organisationsteoretisk litteratur som bland annat handlar om betydelsen av mål för en verksamhet. Inom organisationsteorin finns flera riktningar. Vid genomläsning av Holmquist och Jilckes magisteruppsats, *Mål och riktlinjer eller den goda viljan*, 1999, blev vi intresserade av Gunnar Bergs avhandling om skolans organisation. Även om den ej är helt aktuell så finner vi den användbar. Den, menar vi, blev, för oss, en bra grund att stå på, när vi strukturerade vårt arbete. Den visar den organisatoriska närheten, på flera nivåer, mellan skola och folkbibliotek.

Genom att infoga biblioteken parallellt i Bergs modell av skolans organisation vill vi tydliggöra den organisatoriska närheten, på flera olika nivåer, mellan skola och folkbibliotek, se kap. 5.2, s. 39ff i denna uppsats. Vi koncentrerar oss i denna uppsats på nivå 4, Skola/Skolledning - Bibliotek/Kulturförvaltning, och nivå 5, Skolpersonal med beröring till det integrerade biblioteket - Personal på det integrerade biblioteket. Dessa nivåer använder vi som teoretisk underbyggnad för vår resultatredovisning i kapitel 6. Resultatredovisningens disposition bygger på intervjufrågemanualernas gruppering. I analysen i kapitel 7 kommer vi att knyta samman resultatredovisningen av vår egen undersökning med teori och tidigare forskning, genom den problemformulering och de fyra frågeställningar som återfinns i syftesbeskrivningen.

3.2.1 Litteraturoversikt

En del förslag till referenser har vi fått från magisteruppsatser som behandlar liknande eller närstående ämnen och andra förslag har vi fått från vår handledare. Allt sedan 1946 har integrerade folk- och skolbibliotek diskuterats i en rad utredningar (Skolbiblioteken i Sverige, 1999, s. 57). Vi har gjort en översikt över litteratur och dylika utredningar samt debatt om integreringens för- och nackdelar samt funktioner. Vi har även använt oss av Göte Edströms bok *Filter, raster och mönster*, 2000, för att få förslag på litteratur. När vi sedan läst igenom detta material har vi hittat referenser som ytterligare lett oss vidare till adekvat litteratur.

Bland alla de databaser vi använt oss av finns Libris, Burk-sök, Artikelsök, LISA och Nordisk BDI-index. Libris, samkatalog för svenska högskole- och universitetsbibliotek, som nyligen släppt sitt nya gränssnitt (www.kb.se). BURK-sök är söksystemet för Bibliotekstjänsts databas BURK. Den innehåller ungefär två miljoner bibliografiska poster, som omfattar många olika medier (www.btj.se). I Artikelsök indexeras innehållet i mer än 500 tidskrifter och ett 30-tal dagstidningar (www.btj.se). Sökningarna i LISA och nordiskt BDI-Index har gjorts via Högskolan i Borås hemsida (www.hb.se). LISA är ren referensdatabas inom ämnet Biblioteks- och informationsvetenskap. Här finns abstracts och referenser till artiklar med fler än 500 internationella bibliotekstidskrifter. Nordiskt BDI-index är en referensdatabas inom ämnet Biblioteks- och informationsvetenskap. Här finns referenser till nordisk litteratur inom områdena bibliotek, dokumentation och information.

Tidigare erfarenheter och kunskaper inom ämnet är värdefulla att inhämta och ta till sig för att i arbetet vidga perspektiven och få en större förståelse för ämnet. Ett urval, relevant litteratur för vår undersökning, redovisas i kapitel 4, teori och tidigare forskning.

Vi har under arbetets gång insett, att materialet varierar kraftigt ifråga om vetenskaplig trovärdighet. Repstad tar upp att det finns skillnader mellan dels förstahands- och andrahandskällor, dels primär- och sekundär källor. Högst trovärdighet har en förstahandskälla. Han menar att en förstahandskälla exempelvis kan utgöra ett originaldokument, eller en videoinspelning av en händelse. ”*Saker som har skrivits av deltagare eller direkta observatörer har högre trovärdighet som källmaterial än en berättelse som baserar sig på vad andra har sett och hört.*” Historikerna skiljer ofta mellan förstahandskällor och primärkällor, enligt Repstad. Den först kända versionen av en källa som forskaren har tillgång till, är en primärkälla. ”*Senare källor, till exempel avskrifter eller referat av primärkällan utgör då sekundärkällan.*” När en forskare ställs inför problemet att fastställa en källas trovärdighet, ger Repstad rådet att denne då, i oberoende dokument inom samma ämne bör undersöka och se vad som sägs, och sedan jämföra med den källa man först fått fram (Repstad, 1999, s. 90). Vi har i största möjliga mån försökt leta reda på förstahandskällan, när vi hittat en bra referens i ett verk och inte använt oss av sekundärkällan. De artiklar och böcker vi använt oss av är skrivna av personer som till stor del kommer antingen från biblioteks- och informationsvetenskapen eller det pedagogiska området.

3.2.2 Dokumentgranskning

I vår undersökning fick vi ta del av relevanta måldokument i den mån sådana fanns nedtecknade. Vi fann, att om man, som vi, vill ta del av och följa måldokumentens väg genom organisationen bakom en integration av folk- och skolbibliotek och dess inverkan på verksamheten, blir resultatet magert. Vi har på båda biblioteken efterfrågat dokument rörande det integrerade biblioteket. Det har exempelvis kunnat röra sig om skolplan, måldokument, avtal, arbetsplaner och budgethandlingar. Vi erhöll enbart dokument ifrån ett av de undersökta biblioteken, och detta analyseras i kap. 7, s. 53ff i denna uppsats. Det dokument vi fick ta del av, gav oss och en respondent som deltagit i integrationen, en bild av en lång process. Här tyckte vi oss få god insyn i hela planeringsprocessen, genomförandet av integrationen, samt målsättningen för detta specifika bibliotek. Från det andra undersökta biblioteket refererades, av flera respondenter, kort det beslut som ligger till grund för integrationen. Vi tycker oss se att det vid knapphändig dokumentation blir svårare för alla, som ej deltagit i planeringen och genomförandet av en integration, att i efterhand bilda sig en uppfattning om skeendet.

Repstad ger en, tycker vi, enkel förklaring till dokumentgranskning, eller, dokumentanalys som han kallar detta.

”*Man läser ett skriftligt material och man använder det i analysen och rapporten i den utsträckning som man tycker att den belyser ens frågeställningar. Men i en snävare bemärkelse är dokumentanalys en metod där man ger vissa texter status som källor eller data för själva undersökningen, på samma sätt som fältanteckningar, intervjuutskrifter och liknande är data (eller information)*” (Repstad, 1999, s. 87).

Vi efterfrågade även måldokument eller handlingsplaner på de berörda skolorna, men erhöll inga, med motiveringen att dessa inte innehåller något om bibliotek. Samtliga rektorer uppgav att biblioteket inte fanns med i skolans övergripande handlingsplaner – men de var överens om att så borde vara fallet.

3.2.3 Intervju

Eftersom syftet med denna undersökning är att visa på olika sätt att planera, genomföra och följa upp organisationerna på två olika bibliotek, använde vi oss av en aktuell rapport om skolbiblioteken i ett län. Där redovisades länets samtliga integrerade bibliotek. Kontakter med Länsbiblioteket visade på bibliotek med olika bakomliggande organisationer. Utifrån denna information graderade vi biblioteken i den ordning vi trodde, att resultatet av undersökningen skulle ge tydligast möjliga resultat. Vi valde att undersöka bibliotek med så varierande bakomliggande organisationer som möjligt. Vår tacksamhet är stor över att vi fick möjlighet att undersöka de bibliotek, som vi valde i första hand. Ingen av oss arbetar på de undersökta biblioteken.

De personer vi valde att intervjua svarar mot den teoretiska modell vi utgår från. Vi har intervjuat rektor, bibliotekschef och all bibliotekspersonal på de båda biblioteken. Rektor föreslog vilken lärare vi skulle intervjua. Mot detta är vi på det klara med att protester kan riktas. Frågan togs upp på det etappseminarium, där denna text ventilerades. Fördelarna att, som intervjuare, veta, att man möter en respondent som är intresserad och har åsikter, menar vi väger tyngre än att slumpvis välja en, kanske helt ointresserad lärare, när man kommer till en helt obekant plats.

Efter inledande telefonkontakt med såväl rektor/skolchef som bibliotekschef vid berörda integrerade bibliotek, då vi förklarade avsikten med undersökningen, efterhörde vi om intresse och tid fanns hos alla tilltänkta respondenter. Vi efterhörde också eventuell förekomst av relevanta måldokument. Vi angav dessutom, i ett introduktionsbrev som vi skickade till samtliga respondenter, se bil. 1, s. 72 i denna uppsats, förutom syftet med undersökningen, vikten av anonymitet m.m, att vi helst ville använda bandspelare. Detta accepterades av alla. För oss, i egenskap av intervjuare, kunde vi därmed rikta större uppmärksamhet mot själva intervjun och respondentens kroppsspråk, tonfall o.s.v. Vi kunde också själva uppvisa ett mer avspänt beteende, tror vi (Holme & Solvang, 1997, s. 115).

Genom att intervjua personer verksamma på olika nivåer, organisatoriskt sett, se vår modell, s. 42, i denna uppsats, eller med olika typer av beröring till det integrerade biblioteket, menar vi oss ha gjort ett urval av respondenter, som ser på det integrerade biblioteket utifrån olika perspektiv. Till detta kommer eventuella måldokumentens innehåll, vilka kan ha överenskommit på olika nivåer och variera till innehållet. Vi har valt att hålla respondenterna anonyma och kommer därför inte att redovisa några personnamn i redovisningen av intervjuerna. Vi kommer heller inte att namnge kommunerna där vi genomfört intervjuerna, eftersom vi under arbetets gång, förstått att detta i vissa fall är ett känsligt ämne. För att kunna hålla isär de bägge biblioteken under analysen har vi betecknat dem bibliotek A och bibliotek B.

3.2.4 Intervjumanual

I introduktionsbrevet stod att intervjun skulle ske med hjälp av bandspelare om personen i fråga gick med på det. En av oss ställde frågorna medan den andra förde stöd-anteckningar. Vi avsåg båda att om möjligt närvara vid samtliga intervjuer. För att ej förbise någon, för arbetet relevant, frågeställning strävade vi efter att få tillgång till eventuella måldokument, i form av t.ex. överenskommelser, för genomläsning och analys, innan vi påbörjade intervjuerna.

Undersökningspersonerna i kvalitativa intervjuer bör själva få styra intervjuens utveckling och det är deras egna uppfattningar som bör komma fram under intervjuerna. För att undvika alltför stor styrning av forskarna används inte standardiserade frågeformulär, istället används en intervjumanual i vilken forskaren på förhand formulerat ett antal faktorer som är viktiga att belysa (Holme & Solvang, 1997, s. 111).

Manualerna har anpassats efter vilken typ av respondenter vi vänt oss till. Sammanlagt har fyra intervjumanualer utarbetats, en för bibliotekschefen, en för rektor, en för bibliotekarie och en för lärare. Manualerna berör i stort sett samma frågeområden, men skiljer sig åt beträffande formuleringar och hur mycket ett visst område betonas. Intervjumanualerna strukturerades som ett stöd för oss, men eftersom kvalitativ metod tillåter en viss flexibilitet så ställdes inte frågorna alltid i den ordning de stod och formulerades heller inte alltid exakt likadant som i manualen. Som ovana intervjuare antog vi emellertid att en strukturerad intervjumanual skulle underlätta arbetet betydligt.

Den första gruppen frågor berör initiativtagande och orsaker till integrationen samt vilka som deltog i planeringsarbetet. Förekomsten och betydelsen av eventuella måldokument efterhörs. Därefter ges de intervjuade möjlighet att resonera kring, hur de upplever att verksamheten fungerar utifrån respektive respondents perspektiv. Frågor om gällande lagstiftning, som berör verksamheten, ställs till cheferna. Rektorer ges möjlighet att ge sin syn på läromedelsbegreppet. Slutligen frågas alla de intervjuade om hur de upplever, att tillgången på resurser i form av lokaler, medier, personal, utrustning/IT, inverkar på det integrerade bibliotekets verksamhet. Resultatredovisningens disposition bygger på frågemanualernas gruppering.

Intervjuerna genomfördes i någon lokal som respondenten på förhand bestämt och vid den tidpunkt som respondenten själv valde. Samtliga respondenter gav sitt medgivande till att bandspelaren användes. Varje intervju varade mellan 30 minuter och en timme, mycket beroende på hur utförliga svar respondenten gav. Vi var båda närvarande vid alla intervjuerna utom en, då en av oss tyvärr fick förhinder. En av oss har haft huvudansvaret för att ställa frågor och hålla kontakt med respondenten medan den andre antecknade noggrannare.

Holme & Solvang varnar för att forskaren kan ha skapat förväntningar som gör att en respondent beter sig som han eller hon tror att forskaren förväntar sig (Holme & Solvang, 1997, s. 94). Vi är rädda för att det i en del fall kan ha blivit så, framförallt när det gäller intervjuerna med bibliotekarierna. Situationerna vid intervjutillfällena var, som vi upplevde det, väldigt avspända. Samtalen flöt bra och vi upplevde respondenterna som öppna och positiva till att svara på våra frågor. Det faktum att alla intervjuerna skedde mycket tätt inpå varandra medförde att vår uppfattning om frågorna inte hann förändras så mycket och borde alltså garantera att vi lade samma innebörd i de begrepp vi använde.

Utskriften av våra intervjuer gjorde vi själva. Vi gjorde en så gott som fullständig utskrift av intervjuerna. Därefter skickade vi utskriften till respektive respondent och de fick en vecka på sig att reagera på materialet. Flera av respondenterna kontaktade oss, efter genomläsning av intervjuutskriften, men det var bara ett par som hörde av sig och kom med påpekanden och förtydliganden. Övriga ansåg att vi fått med kontentan av vad som sades under intervjuerna.

3.2.5 Våra personliga bakgrunder

Våra personliga bakgrunder är något som naturligtvis har varit bidragande faktorer till hur vi har samlat in vårt material och hur vi har analyserat och diskuterat det. Först och främst tror vi att våra nuvarande arbeten har präglat vårt arbete, men även vår pågående utbildning vid Bibliotekshögskolan i Borås.

Genomgående har vi i utbildningen fått olika aspekter av biblioteksverksamhet och informationshantering belysta. Vi har fått ta del av det vetenskapliga synsättet, som vi här försöker använda oss av vid analys av litteratur, måldokument och intervjuvar. Vi strävar efter, att i detta arbete strukturera texten och dess innehåll på ett sätt, som gör att arbetet som helhet klart och tydligt delges läsarna.

4. Tidigare forskning och definitioner

Vi har i detta kapitel valt att redovisa teori och tidigare forskning. I början av varje avsnitt kommer vi att redogöra för ett antal relevanta definitioner, avsnittet i fråga. För att besvara våra frågeställningar, vår problemformulering samt vårt syfte har vi studerat relevant litteratur som berör folkbibliotek, skolbibliotek samt integrerade bibliotek. Källorna består bland annat av såväl utredningar som gjorts inom ämnet, avhandlingar och mer aktuella artiklar. Dessa kommer vi att redogöra för i detta kapitel.

En bibliotekslag (SFS 1996:1596), som omfattar hela det allmänna biblioteksväsendet trädde i kraft den 1 januari 1997. Lagen anger dels, i 5 §, att grund- och gymnasieskolan ska ha *”lämpligt fördelade skolbibliotek för att stimulera skolelevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen”*, dels, i 8 § och 9 §, att folk- och skolbiblioteken särskilt ska uppmärksamma funktionshindrade, invandrare, och andra minoriteter samt barn och ungdom. Här finns även i texten, i 9 §, *”Folk och skolbiblioteken skall ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar genom att erbjuda böcker, informationsteknik och andra medier anpassade till deras behov för att främja skolutveckling och stimulera till läsning”*.

Vi anser, att paragraferna i Bibliotekslagen är så formulerade, att kommunerna kan finna det svårt, att finna den fördelaktigaste, ur lokalt perspektiv sett, tillämpningen, och undrar vad som händer om Bibliotekslagen ej följs. Kan någon kontrollera detta som den är formulerad i dag, undrar vi? I den litteratur vi läst har vi ej kunnat utläsa några konsekvenser av om bibliotekslagen ej följs. I 5 § står det att det ska finnas *”lämpligt fördelade skolbibliotek”*. Frågan blir då, enligt oss, vad som menas med detta och om det efterlevs ute på skolorna?

Ansvarer att se till att det dels finns bibliotek i enlighet med bibliotekslagens krav, dels att biblioteket som används motsvarar kraven som undervisningen ställer på dem, ligger på skolledningen på varje skola. Det finns inte någon uttalad koppling mellan *”läroplanernas krav på skolan att öka elevernas förmåga att söka kunskap och att lägga grund för livs-långt lärande”* och förekomsten av skolbibliotek (Skolbiblioteken i Sverige, 1999, s. 17).

4.1 Folkbibliotek

I detta avsnitt följer definitioner av begreppet folkbibliotek och beskrivning av folkbibliotekens funktioner, som framkommer i litteraturen.

- Folkbibliotek: För allmänheten tillgängligt bibliotek som tillhandahåller medier för förströelse, bildning och utbildning (Nationalencyklopedin, 1991, Band 6).
- Kommunalt bibliotekssystem med däri ingående huvud- och filialbibliotek inklusive kommunernas bibliotek vid vårdinstitutioner (Folkbiblioteken 1999, *Kulturen i siffror* 2000:2, s. 4).
- Folkbibliotekens huvudsakliga uppgift är att ge service till allmänheten. De ska vara mediaförmedlande, ge information samt utgöra kulturcentrum (DSU 1982:17, s. 84).
- I Unescos folkbiblioteksmanifest, 2000, konstaterar man att svenska folkbibliotek är internationella föredömen. Folkbiblioteksmanifestet har en stor betydelse för att främja samsynen på folkbiblioteksväsendet både nationellt och internationellt, den gör det lättare att definiera och veta att man talar om samma sak, när man talar om folkbibliotek. Manifestet ska tillsammans med kommunens övriga mål vara riktlinjer när biblioteket utarbetar sina strategier och utvecklingsplaner (s. 20). I själva manifestet står att :
“folkbiblioteket som lokalt kunskapscentrum utgör en grundförutsättning för ett livslångt lärande, ett självständigt ställningstagande och en kulturell utveckling för den enskilde och för olika grupper i samhället” (s. 9).

Vidare påtalas att folkbiblioteket ska vara tillgängligt för alla, *“Folkbiblioteket bör ses som ett viktigt led i en långsiktig strategi för kultur, informationsspridning, utbildning och ökad läskunnighet”* (s. 12). I slutet av folkbiblioteksmanifestet kommer en uppmaning, *”beslutsfattare på alla nivåer, liksom hela biblioteksvärlden uppmanas härmed att verka för att de principer som formulerats i detta manifest omsätts i handling”* (s. 13).

Gemensamt för majoriteten av definitionerna är, att folkbiblioteken riktar sig till alla i syfte att vara förmedlare av medier för bildning, förströelse, kultur och utbildning.

4.1.1 Huvudman

Huvudman för folkbiblioteken är kommunen. Bibliotekslagen (SFS 1996:1596) säger att det i varje kommun skall finnas folkbibliotek, som alla medborgare skall ha tillgång till. I lagen står även, att folk- och skolbiblioteken särskilt skall ägna uppmärksamhet åt barn och ungdomar, för att främja språkutveckling och stimulera till läsning. Vid en genomgång av senast tillgängliga utgåva av Bibliotekskalendern, 2001, framkommer, att ett trettiotal, mer eller mindre likartade, benämningar förekommer på de kommunala organisationer som ansvarar för folkbiblioteken i Sverige. Vanligast förekommande är Kultur- och Fritidsnämnd, Kulturnämnd, Barn- och utbildningsförvaltning, Utbildnings- och Kulturnämnd och Kommunstyrelse. Organisatoriska kopplingar till turism, ungdomsfrågor, produktionsfrågor, konsument- servicefrågor, arbetsmarknad, sociala frågor samt humanism och upplevelser förekommer också. Folkbibliotek är landets mest spridda typ av kulturinstitution och förekommer i alla landets kommuner. Under slutet av 1900-talet lades många biblioteksfilialer ner i Sverige. För att leva upp till målen för folkbildning och kultur infördes i snabb takt integrerade bibliotek (Hasselrot, 2001, s. 19-22).

4.1.2 Enmarks modell av biblioteksverksamhet

Romulo Enmark har i *Defining the library's activities*, 1990, utarbetat en modell för att försöka visa verksamhetens bredd och därigenom beskriva biblioteksverksamheten. Detta material har använts vid utbildningen på Bibliotekshögskolan i Borås. I Enmarks modell finns en alternativ terminologi för att beskriva vad biblioteksväsen är. Han ställer inte begreppsparet information och kultur emot varandra, utan han beskriver biblioteksväsendets verksamhetsbredd på följande vis:

- **För det första:** *Det är viktigt att hålla isär bibliotekens övergripande uppgifter, det biblioteket innehåller, avnämarnas behov, bibliotekens samhälleliga betydelse och bibliotekens sätt att uppfylla sina åligganden. I modellen måste dessa nivåer hållas isär.*
- **För det andra:** *Resonemanget beträffande informationsbegreppet lär oss att information förutsätter någon som producerar föreställningen/faktauppgiften., föreställningen/faktauppgiften i sig, en bedömning av mottagarens förmåga att ta till sig föreställningen/faktauppgiften, ett sätt att förmedla föreställningen/faktauppgiften och någon som tar till sig och tolkar föreställningen/faktauppgiften. Denna kommunikativa kedja kännetecknar givetvis inte bara överförliga data. Samma förhållande gäller också vid överförandet av "mer komplexa" meddelanden. Med tanke på att bibliotekets huvudfunktion är att förmedla olika typer av data, meddelanden och texter bör modellen inkludera denna kommunikativa kedja.*
- **För det tredje:** *Det som biblioteket förmedlar får inte betraktas som likvärdigt. Komplexa texter kan t.ex. inte jämföras med enklare data och faktauppgifter. Modellen bör också innefatta denna omständighet.*
- **För det fjärde:** *Avnämarnas behov måste betraktas på ett nyanserat sätt. Individens förmåga att ta till sig upplysningar för att minska sin osäkerhet i förhållandevis konkreta sammanhang får t.ex. inte jämföras med de komplexa mentala processer som möjliggör kunskap. Modellen bör ta hänsyn till det faktum att individen närmar sig biblioteket utifrån varierande motivationsgrunder.*
(Enmark, 1990, s. 152).

Innan Enmark ger sig i kast med sitt modellbyggande, så anser han det lämpligt att klargöra sin terminologiska utgångspunkt. Han betraktar inte biblioteket som ett slags förmedlare utav böcker tidskrifter, cd- skivor etc, utan han menar att det handlar om en överföring av böckernas, tidskrifternas, cd-skivornas innehåll. Han gör därför en distinktion mellan det som han benämner media och utsaga. Media är tankegodset som är fäst på exempelvis papper. Utsaga är tankegodset som skall förmedlas. Han gör i sin modell ingen skillnad på folkbibliotek och skolbibliotek. Det svenska biblioteksväsendet brukar, enligt Enmark, delas in i två hälfter. Den ena är folk- och skolbibliotek och den andra forsknings- och företagsbibliotek. Han menar att denna tudelning motiveras av de två huvudgrenarnas faktiska verksamheter. Vi tänkte här visa Enmarks modell för folk- och skolbibliotekens verksamhetsbredd.

4.1.3 Folk- och skolbibliotekens verksamhet enligt Romulo Enmark

Biblioteksväsendets övergripande uppgifter						Administrativt ramverk
Utsagor	Kunskaper som möjliggör bedömning och inskaffning av mediabundna utsagor	Kunskaper som möjliggör förvaring av utsagor. Beredskap.	Kunskaper som möjliggör bedömning av avnämares önskemål av utsagor	Prod av utsagor och handlingar som möjliggör förmedling av utsagor.	Produktion av övriga utsagor och handlingar	Avnämares behov och önskemål
Utsagor/data som tillgängliggör andra utsagor						Upplysningar som tillgängliggör andra utsagor
Utsagor/data som rör specifika frågor						Upplysningar som rör specifika frågor
Mer komplexa förklarande utsagor						Kunskaper som rör specifika ämnen
Mer komplexa konstnärligt/kulturellt inriktade utsagor.						Upplevelser/kunskaper i den "konstnärliga, kulturella" sfären
Mer komplexa nöjes- och fröströels einriktade utsagor						Fröströelse och nöje
Bibliotekets fysiska och institutionella framtoning						Visa sociala möjligheter

Ramar för biblioteksväsendets samhälleliga betydelse

Enmark, 1990, s. 167

Här ser vi att biblioteksväsendets verksamhet onekligen är bred. Den stora bredden gör att verksamhetens olika delar konkurrerar med varandra. Visionen om informationscentral ställs mot drömmen om kulturcentrum. Just den stora bredden ger utrymme för de högst skilda tolkningar av vad som är biblioteksväsendets kärna. Enligt Enmark är det viktigt att hålla isär de olika aspekterna såsom bibliotekets övergripande uppgifter, vad biblioteket innehåller; detta kallar han utsagor, avnämarnas behov och önskemål, samhälleliga krav och sättet att utföra uppgifter. Till bibliotekens övergripande uppgifter hör att bedöma och införskaffa utsagor, förvara, organisera, vara beredd att presentera utsagor, bedöma avnämarnas behov, producera utsagor och handlingar som förmedlar utsagor. Utsagorna som biblioteken tar hand om på ovanstående sätt, kan förekomma i de mest skilda typer av medier; böcker, tidskrifter, kataloger, cd-rom skivor, t.o.m. den institutionella miljön. Avnämare, d.v.s. kunder, låntagare, besökare, vänder sig till bibliotekarien på grund av många skilda behov och önskemål. Enmark påpekar att avnämarnas bedömning av bibliotekens verksamhet baseras på deras förhållande till biblioteken och de utsagor som finns i bibliotekens samlingar. Verksamheten är mycket bred och innehåller såväl handfast arbete, t.ex. att sätta böcker i hyllor, som abstrakta överväganden, t.ex. att bedöma utsagor och att analysera sociala sammanhang. Enmark påpekar, att det är helt omöjligt att en enskild biblioteksanställd ska kunna fullgöra alla arbetsuppgifter inom modellen. Detta innehåller en antydning om vilka kunskaper som krävs, alltså vilka kvalifikationer man kan kräva av bibliotekarier, för att bedriva verksamheten.

Enmark delar in det svenska biblioteksväsendet i folk- och skolbibliotek respektive forsknings- och företagsbibliotek. Uppdelningen, menar han, motiveras av tudelningen av dessa biblioteksgruppers faktiska verksamheter, även om dessa delvis sammanfaller. Organisatoriskt ligger i denna uppdelning en skillnad mellan kommunalt respektive statligt eller privat drivna bibliotek. Enmark gör ingen skillnad mellan folk- och skolbibliotek, eftersom han har en mer övergripande syn på statligt och kommunalt styrda bibliotek.

Louise Limberg, forskare vid bibliotekshögskolan i Borås, har sedan mer än ett decennium, i stället hävdade skillnaderna ur olika aspekter mellan folk- och skolbibliotek, se kap. 4.2.4, s. 24 i denna uppsats.

4.2 Skolbibliotek

I detta avsnitt följer definitioner av begreppet skolbibliotek och beskrivning av skolbibliotekens funktioner, som framkommer i litteraturen.

- *“Kulturrådet föreslår :
Skolbiblioteket är den eller de platser i eller i direkt anslutning till skolan där det finns resurser i form av medier, teknik, och personal för att förmedla, söka och värdera information och läsoplevelser av alla slag.
Vilken uppgift har skolbiblioteket?
Skolbibliotekets uppgift är att svara för biblioteksservice i första hand för utbildningens behov inom den egna organisationen och att i samverkan med landets biblioteksväsende i övrigt ge biblioteksservice”* (Skolbiblioteken i Sverige, 2001, s. 6).
- Skolbiblioteket har ansvar för elevernas behov av material i utbildningen. I bibliotekslagen 5 § finns texten *“Inom grundskolan och gymnasieskolan skall det finnas lämpligt fördelade skolbibliotek för att stimulera skolelevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen.”*
- Unescos Skolbiblioteksmanifest från 1999, ger en klar bild vad beträffar ansvarsfrågan för svenska skolbibliotek. I manifestet står att *“skolbiblioteket är en del i utbildningsväsendet samt att skolbiblioteket spelar en viktig roll för utbildning och kultur, för att främja läs- och skrivkunnigheten och förmågan att söka information”* (s. 16).

Vidare står angående bemanning på skolbiblioteken *“Den fackutbildade skolbibliotekarien har ansvar för ledning och planering av arbetet. Skolbibliotekarien och övrig personal ansvarar även för samarbetet med skola, folkbibliotek och andra aktörer”* (s.17).

Man påpekar att *“kunskaper i biblioteksadministration, informationshantering och pedagogik är en förutsättning för att bedriva en effektiv skolbiblioteksverksamhet”* (s.18).

Vad gäller ledning och förvaltning så säger skolbiblioteksmanifestet:

“En effektiv och åskådlig verksamhet förutsätter

Att tydliga mål, prioriteringar och verksamhetsområden för skolbiblioteket anges i anslutning till läroplanerna,

Att skolbiblioteket organiseras och drivs professionellt,

Att skolbiblioteket är öppet för hela skolsamhället och att det är en del av det omgivande samhället,

Att samarbete med skola, föräldrar, andra bibliotek samt med lokalsamhället uppmuntras” (s. 18).

Som framgår av ovanstående definitioner, betonas skolbibliotekets pedagogiska roll, i vilken ingår att stimulera intresset för läsning och att bidra till kunskap om och möjligheter till resurser för informationssökning.

4.2.1 Huvudman

Kommunerna har det fulla ansvaret för skolans verksamhet och bestämmer därmed mål och ambitionsnivå för skolbiblioteksverksamheten. Skolledaren, har det övergripande ansvaret för skolverksamheten och det yttersta ansvaret för skolbiblioteksverksamheten på varje skola. Bibliotekslagen kan tolkas på olika vis. Speciella insatser bör sättas in för att öka skolledarnas kunskaper om deras betydelse och stora ansvar för skolbiblioteksutvecklingen (Skolbiblioteken i Sverige, 2001, s. 14).

4.2.2 Skolbibliotekets funktioner

Brigitte Kühne, överbibliotekarie, har skrivit avhandlingen *Biblioteket - skolans hjärna?*, 1993. Kühne gjorde i sin avhandling en utvärdering av hur skol- och folkbibliotek kan integreras i undervisningen i grundskolan. Hon tar upp skolbiblioteken som en resurs i det undersökande arbetssättet i grundskolan. Louise Limberg, lärare och forskare på bibliotekshögskolan i Borås, menar i sin bok *Skolbibliotek : för kunskap och skapande*, 1990, att skolbiblioteket medverkar till att höja kvalitén på undervisning och inläring. Hon hävdar att skolbiblioteket bör ligga centralt i skolan.

Både Limberg och Kühne hävdar att ett skolbibliotek ska uppfylla tre funktioner. Dessa tre är den pedagogiska, kulturella och sociala (Kühne, 1993, s. 37; Limberg, 1990, s. 69-70). Den pedagogiska funktionen innebär att biblioteket bör fungera som ett redskap i ett problemorienterat arbetssätt, PBL, och vara en arbetsplats för studier och informationssökning (Limberg, 1990, s. 69). Skolans bibliotek ska fungera som ett bibliotek, dvs en lugn plats för studier, inte ett uppehållsrum för fika och "spring" (Kühne, 1993, s. 37).

Den kulturella funktionen innebär att eleverna i biblioteket får litteratur- och andra kulturupplevelser samt stimuleras till eget kulturellt skapande (Limberg, 1990, s. 69-79). Den kulturella funktionen kan inte enbart begränsas till att tillhandahålla skönlitteratur utan bör även ha med andra skolämnen att göra anser Kühne (Kühne, 1993, s. 37-38).

Den sociala funktionen, anser Limberg, innebär att biblioteket ska fylla en funktion för eleverna även på håltimmar och raster, en trivsamt plats där eleverna kan finna läsning för förströelse (Limberg, 1990, s. 70). Kühne menar däremot, att den sociala funktionen kan innebära, att man t.ex. låter eleverna delta i administrativa biblioteksuppgifter, exempelvis bokbeställningar, bokuppsättning, utlån etc. Kühne anser, att om biblioteken fungerar som trivselrum för eleverna så förlorar den pedagogiska funktionen sin betydelse (Kühne, 1993, s. 37-38).

Skolbiblioteken är ett redskap för att bedriva undervisning i enlighet med läroplan, skolplan och arbetsplan. Till skillnad från folkbiblioteken, skall skolbiblioteken, enligt bibliotekslagen, tillgodose elevernas behov av material för undervisningen (Skolbiblioteken i Sverige, 2001, s. 7).

4.2.3 Problembaserat lärande - PBL

De gällande läroplanerna för det obligatoriska och frivilliga skolväsendet, Lpo 94 och Lpf 94, förordar ett problembaserat och elevaktivt arbetssätt. PBL är en förkortning på problembaserat lärande (Utbildningsdepartementet, 1994). Skolornas användning av folkbiblioteken är stor påpekas i rapporten *Skolbiblioteken i Sverige: Sammanfattning och uppföljning 1999-2001*. De ser där att skolornas ”användning intensifierats ytterligare, i och med att eleverna själva söker sig dit för att hitta material till sina arbeten. Den kraftiga ökningen av efterfrågan på den sortens service har naturligtvis att göra med införandet av nya, mer elevaktiva arbetssätt på alla stadier ” (Skolbiblioteken i Sverige, 2001, s. 14).

Vad innebär egentligen problembaserat lärande -PBL? Vi har hittat en förklaring till PBL i boken *Problembaserat lärande*, skriven av Helene Hård af Segerstad m fl. PBL bygger på att den lärande placeras i centrum, att man ger ett tydligt sammanhang i lärandet, att eleven själv styr sin lärprocess och samtidigt får möjlighet till att formulera sin kunskap i ett socialt sammanhang. Kännetecknande för PBL är följande:

“För det första placeras den som ska lära i centrum. Det är den lärandes kunskap och förståelse av ett fenomen som utgör startpunkten för det fortsatta lärandet. För det andra uppmärksammas i vilket sammanhang det som ska läras hör hemma. För det tredje styr den lärande sin egen lärprocess mot ökad förståelse och kunskap. För det fjärde får den lärande successivt möjlighet att formulera sin förståelse av och kunskap om olika fenomen tillsammans med andra” (Hård af Segerstad, 2000, s. 9).

Brigitte Kühne har i sin avhandling studerat konsekvenserna av försök med ökad integration av biblioteket i skolarbetet och funnit positiva effekter för inläring och elevers självständighet i arbetet. En del av syftet med Kühnes avhandling är att utvärdera hur folk- och skolbibliotek kan integreras i undervisningen. Här nedan följer några av Kühnes slutsatser:

- det är svårt att lära ut informationssökning, det krävs personal, tid och god planering och samarbete mellan lärare och bibliotekarier.
- det lönar sig att lära ut informationssökning, eleverna blir självständigare, mer positiva och kreativa och kunskapsbehållningen blir bättre.
- de elever som fått grundlig träning i informationssökning i grundskolan lyckades ta med sig denna färdighet och tillämpa den i sitt gymnasiebibliotek (Kühne, 1993, s. 241).

Det undersökande arbetssättet används idag av allt fler studerande på olika nivåer. Bibliotekens pedagogiska funktion, som kräver avpassade mediesamlingar, studieplatser och personal med pedagogisk kompetens efterfrågas i ökande utsträckning (Hasselrot, 2001, s. 42; Skolbiblioteken i Sverige, 2001, s. 9-11).

Svenska kommunförbundets representanter O. Wendt och I. Olmander van Erk tar upp diskussionen kring synen på biblioteket som läromedel i sin artikel. Lärprocessen har under senare år, då ny läroplan och ny teknik kommit att inverka på både skolans och bibliotekets arbetssätt, genomgått en förändring. Den innebär att flera skolor alltmer går ifrån läromedelspaketet, som tidigare ofta utgjort den enda läromedelsresursen. Idag betraktar alltfler läromedel/-böcker, bibliotek och IT som läromedelsresurser, som på olika skolor har olika svårt att hävda sin existens. Författarna påtalar vikten av att, från skolans sida, se biblioteket som ett hjälpmedel i undervisningen (Wendt & Olmander van Erk, 2000, s. 85).

Den kvalitetsgranskning av läs- och skrivprocessen i den svenska skolan, som redovisas i *Nationella kvalitetsgranskningen*, 1999, s. 107, visar att möjligheterna för att skapa en så kallade a- miljö, det vill säga bästa tänkbara förutsättningar för goda möjligheter till läs- och skrivinlärning, ofta hänger samman med tillgången till ett skolbibliotek utrustat med en mångfald av goda anpassade texter samt aktiva bibliotekarier. I rapporten *Skolbiblioteken i Sverige: Sammanfattning och uppföljning 1999-2001* kan vi se att resultatet av bl. a den nationella kvalitetsgranskningen av läs- och skrivprocessen blev att skolbibliotekens roll kommit i ljuset. Inte minst gäller detta dessa biblioteks förutsättningar att utgöra redskap för att förbättra undervisningen (Skolbiblioteken i Sverige, 2001, s. 12).

“Skolledaren har en nyckelroll, som den som ytterst ansvarig för skolbiblioteket på respektive skola. Insatser behövs för att öka skolledarens kunskaper om sitt ansvar och om sin betydelse för skolbiblioteksutvecklingen” (Skolbiblioteken i Sverige, 2001, s. 14).

Att skolledarens roll i skolbiblioteksutvecklingen är av stor betydelse framkommer även i Limbergs och Kühnes avhandlingar (Limberg, 1990, s. 12; Kühne, 1993, s. 227).

4.2.4 Vad är det för skillnad mellan folkbibliotek och skolbibliotek?

Louise Limberg har i en artikel *Vad är det för skillnad mellan folkbibliotek och skolbibliotek*, som ingår i *Skolbibliotek i medvind*, 1993, s. 20ff, analyserat skillnader mellan folkbibliotek och skolbibliotek. Hon redogör för olika aspekter där de båda bibliotekstypernas likheter och olikheter, och därmed olika behov och förutsättningar klargörs. Hon ser fördelar i ett samarbete men betonar vikten av att profilera skillnaderna.

Skolbibliotek	Aspekt	Folkbibliotek
Elever och lärare >>alla<< 7-18 år	Målgrupp	Alla kommuninvånare
Grupper, klasser	Användare	Individer som kommer frivilligt
Pedagogiska, handledande	Arbetsmetoder	Service, individuell referens tjänst, programverksamhet, uppsökande
Begränsat, anpassat	Mediabestånd	Brett urval avseende
Lagsstadgat, obligatoriskt	Lagsstiftning	Frivilligt - Bibliotekslagen 1997
Skolans mål, läroplaner	Mål	Kulturpolitiska mål
Pedagogisk, kulturell, social	Funktioner	Folkbildande, kulturell, för information och förströelse, social
Mitt i skolan, studieplats för grupper och tyst läsrum	Lokaler	Hemtrevliga, inspirerande >>samhällets vardagsrum<<, >>mitt i byn<<
Styrelsen för skolan*	Huvudman	Kultur- (och fritids) nämnd*
Del av annan	Status / organisation	Frisående, >>egen<<

Ur artikel av Louise Limberg.
Artikeln ingår i *Skolbibliotek i medvind*, Btj, 1993.

Vad beträffar målgrupper och användare ser vi att dessa till vissa delar är desamma. Arbetsmetoderna skiljer sig åt, då skolbibliotekets pedagogiska uppgift gör att handledning till både grupper och enskilda karakteriserar skolbibliotekets arbete, medan folkbiblioteken har, oftast individuell, referensservice som en del av ett arbete som präglas av att ge service i olika former både inom och utanför bibliotekets lokaler. Skolbibliotekets mediabestånd är mer begränsat och anpassat till målgruppen än folkbibliotekets breda urval, där förhoppningsvis alla användare ska finna vad de söker. Bibliotekstyperna lyder under olika lagstiftningar och har oftast olika kommunala nämnder som huvudmän. Lokalmässigt betonas skolbibliotekets möjlighet till läsning och studier, medan folkbiblioteket spelar en roll som allas vardagsrum. Funktionsmässigt skiljer sig de båda bibliotekstyperna främst vad beträffar skolbibliotekets pedagogiska roll medan folkbibliotekets sociala, folkbildande roll, samt förmedlare av förströelse poängteras.

4.3 Integrerat bibliotek

I Statens Kulturråds metodutredning *I nöd och lust*, 1991, har man valt att definiera ett integrerat folk- och skolbibliotek på följande sätt:

Grundförutsättningen för ett integrerat bibliotek är att det är ett folkbibliotek som är lokaliserat till en skola och som också fungerar som skolbibliotek. Samarbetet i det integrerade biblioteket mellan skola och folkbibliotek omfattar fyra punkter som innebär att:

- bokbeståndet är gemensamt
- personalen är gemensam
- skola och folkbibliotek delar på kostnaden för verksamheten
- de två huvudmännen tillsammans formulerar mål och delar på ansvaret för verksamheten

Detta resonemang omfattas ej av alla integrerade folk- och skolbibliotek. Utredningens huvudtema är resonemang kring detta (I nöd och lust, 1991, s. 6).

Rapporten *Folkbibliotekets samverkan med skolan*, DSU 1982:17, kap. 5, s. 106-132, ställer upp vissa kriterier för hur folk- och skolbibliotek bäst ska kunna utnyttjas. För detta redogörs mer kortfattat i Statens Kulturråds metodutredning, *I nöd och lust*, 1991, s. 12. Mycket av nedanstående, menar vi, är tillämpligt också idag.

- Lokalt och medier har byggts upp och betraktas som en gemensam resurs vilken utnyttjas av skola och folkbibliotek på bådadas villkor och i görligaste mån med gemensam personal.
- Skolan har kvar sin del av ansvaret för verksamheten trots att medlen för verksamheten kan ligga på kulturnämnden helt eller delvis.
- Verksamheten blir föremål för årlig behandling både i skolstyrelse och kulturnämnd eller motsvarande.
- Om personalen inte är gemensam för skolans och folkbibliotekets verksamhet har den dock möjlighet att träffas, diskutera och komma överens om bibliotekets utnyttjande.
- Biblioteket är inte en stat i staten. I stället sker t.ex. en obligatorisk inskolning.
- Såväl skolans som bibliotekets personal ser samverkan som ett ständigt pågående arbete, en process, där nya former för samarbetet ständigt prövas. (I nöd och lust, 1991, s. 12).

När Brigitte Kühne i sin avhandling *Biblioteket - skolans hjärna*, 1993, talar om integrerade bibliotek syftar hon på hur folk- och skolbibliotek kan integreras i undervisningen i grundskolan. Hon studerar även bl.a. "de faktorer som påverkar möjligheten till integrering av biblioteket som ett naturligt hjälpmedel i undervisningen" (Kühne, 1993, s. 12).

Kühne skriver att det finns fyra olika faktorer som påverkar samarbete mellan lärare och bibliotekarier. Det är den fysiska (biblioteket läge, utrustning, o.s.v.), den psykologiska (skolledningens inställning, lärarens intresse för bibliotek, samarbetet mellan lärare och bibliotekarier o.s.v.) utbildning (lärarnas och bibliotekariernas) och målen med verksamheten (läroplan och skolans övergripande mål). Om en faktor inte fungerar, kan samarbetet mellan lärare och bibliotekarier brista, menar Kühne (Kühne, 1993, s. 227ff). Vi tycker att det här är nödvändigt att poängtera att detta inte är någon definition av integrerade folk- och skolbibliotek, utan Kühnes syn på en integrering.

Titti Hasselrot har skrivit idéskriften *Allas bibliotek*, 2001, som har getts ut av Skolverket och Statens Kulturråd. Utgivarna vill att denna skrift ska fungera som en idé- och inspirationsskrift för alla som har integrerat bibliotek - eller står i begrepp att göra det. Utgivarna menar, att en ständig dialog, för att vidareutveckla samarbetet och skapa en helhetssyn på utbildning och lärande, behövs mellan berörda parter. Det konstateras att det förberedande arbetet, inför en integrering, sällan eller aldrig blir rätt genomfört, eller att den senare inte hålls vid liv. Integrering beskrivs oftare som en åtgärd i en ekonomisk krissituation än som en förändring i ett utvecklingsarbete. Vid en integrering siktar man alltid på ett slags samordning, men vilka aktörerna är kan växla (Hasselrot, 2001, s. 39-42).

“Det är viktigt att närmare definiera innebörden i den integrering man vill ta ställning till. Vad är det egentligen man avser att genomföra - inte bara praktiskt och ekonomiskt, utan också idémässigt? Vilken är kommunens vision, och vilken roll spelar biblioteket i den visionen?” (Hasselrot, 2001, s. 40).

I ovanstående definitioner understryks skolans och bibliotekets gemensamma utnyttjande av resurser i olika former, t.ex. lokaler, medier och personal. Dessutom betonas vikten av ett organiserat samarbete vad beträffar ansvars- och kostnadsfrågor för det integrerade biblioteket.

Vi har valt att arbeta efter Statens Kulturråds metodutredning *I nöd och lust*'s definition av integrerat skolbibliotek. Därmed kommer vi alltså att gå in för den organisatoriska integrationens betydelse för hur den fysiska organisationen upplevs fungera av biblioteks- och skolpersonal samt biblioteksledning.

4.3.1 Former för integration

Integrerade folk- och skolbibliotek, ibland också benämnda kombinerade bibliotek, har i Sverige varit under utredning vid flera tillfällen allt sedan 1940-talet. 1946-års folkbibliotekssakkunniga framhöll redan då ekonomiska och andra fördelar med samarbete mellan folk- och skolbibliotek. Denna utredning resulterade i att ett flertal kombinerade bibliotek öppnades. Även andra samverkansformer infördes (SOU 1949:28).

Av de två rationaliseringsutredningar inom biblioteksområdet, RU 63 och NRU, vilka genomfördes på 1960- respektive 1970- talen, behandlade den första bl.a. kombinerade bibliotek. I denna utredning betonas vikten av god samplanering. Då olika kommuner utgår från skiftande lokala villkor i sina respektive planeringar, vill denna utredning ej föreslå något handlingsprogram. Dessa utredningar redogörs för i metodutredningen, *I nöd och lust*, s. 9f. I denna metodutredning framförs även biblioteksforskaren Bengt Hjelmqvists synpunkter, då han i ett särskilt yttrande till RU 63 ifrågasatte, om folk- respektive skolbibliotekens olika funktioner utgör goda förutsättningar för samarbete och integration (*I nöd och lust*, 1991, s. 19).

Utredningen *Skola och folkbibliotek i samverkan*, 1979, framhåller fördelarna med ett flexibelt utnyttjande av både skolans och folkbibliotekens resurser, då kommunen inrättar integrerade folk- och skolbibliotek. För att, i möjligaste mån, undvika de negativa konsekvenser, som en integration kan medföra, påtalar utredningen, att integrationen bör föregås av noggrann gemensam planering.

Integration, i högre grad än bara samlokalisering, behandlas i rapporten *Folkbibliotekens samverkan med skolan*, 1982, redogjord för på s. 12 i *I nöd och lust*, 1991. Kriterier i stigande ordning, att se till för att nå ett effektivare utnyttjande av resurserna, har formulerats:

1. Samlokalisering
2. (Särskilt) vid nyetablering ges större möjligheter att bygga upp en gemensam resurs att utnyttjas av skola och folkbibliotek
3. Gemensam mediesamling
4. Icke-gemensam personal, som ändå ges möjlighet att träffas, diskutera och komma överens om bibliotekets utnyttjande
5. Gemensam personal
6. Möjlighet att bli "inskolad" i biblioteket, för t.ex. lärare
7. Mellan skola och bibliotek överenskommen ansvarsfördelning för det integrerade biblioteket oavsett i vilken förvaltningsbudget medel finns anslagna
8. Verksamheten (det integrerade bibliotekets) blir föremål för årlig behandling både i skolstyrelse och kulturnämnd
9. Båda förvaltningarna har möjlighet att vara synliga i verksamheten, detta kan exemplifieras exempelvis av ett handlingsprogram som möter både allmänhetens och skolans behov.
10. Såväl skolans som bibliotekets ledning och personal ser samverkan som ett ständigt pågående arbete, en process, där nya former för samverkan ständigt behöver prövas.
11. Hel integration = folk- och skolbiblioteket har gemensamma mål och resurser.

1991 utgavs *I nöd och lust en metodutredning om integrerade folk- och skolbibliotek*, av Statens Kulturråd. Rapporten är ett led i Kulturrådets arbete med att utveckla och förbättra bibliotekens metoder. Avsikten med rapporten är att ställa metoder, effekter och kostnader i relation till målformuleringar och politiska beslut. Rapporten visar omfattningen av integrerade folk- och skolbibliotek, granskar verksamhet och metoder och kan ses som ett diskussions- och planeringsunderlag mer än normer att arbeta utifrån. Praktiska erfarenheter utgör grunden för de förslag och slutsatser, vilka redovisas i rapporten. På s. 10ff, redovisas en historik över de utredningar och rapporter och deras innehåll, som behandlar samarbete mellan folk- och skolbibliotek i Sverige, vilka publicerats fram till 1991.

Lokalt varierande förutsättningar utgör grund till varför så många modeller av integrerade bibliotek förekommer hävdar Louise Limberg i sin utvärdering *Skolbiblioteksmodeller*, 1996. I sin artikel *Vad är det för skillnad mellan folkbibliotek och skolbibliotek*, 1993, s. 16, tar hon upp den begreppsförvirring som råder kring begreppen folkbibliotek och skolbibliotek. Hon hävdar att den ena funktionen inte behöver utesluta den andra. Vid en eventuell integrering kan de olika biblioteksfunktionerna stärkas och servicen till allmänheten höjas. När man låter olikheterna i funktionerna komma fram och utvecklas så tillförs resurser i form av kompetens, media och utrustning som i sin tur gynnar servicekvalitén för båda målgrupperna, allmänheten och skolan (Limberg, 1996, s. 26). Förutom integration kan samverkan mellan skola och bibliotek också ske genom t.ex. läsprojekt, bokförsörjning till skolor och klassrum, kulturprojekt, författarbesök, klassbesök med visning och undervisning i folkbiblioteket (Limberg, 1993, s. 15).

Såväl *Skola och folkbibliotek i samverkan*, 1979; *Folkbibliotekets samverkan med skolan*, 1982; *I nöd och lust*, 1991, tar upp vikten av att samverkan planeras och organiseras, bl.a. medelst kartläggning, funktionsanalys, målformulering och ansvarsfördelning. Representanter ifrån Svenska Kommunförbundet, O. Wendt och I. Olmander van Erk poängterar i sin artikel, att ansvaret för skolbiblioteksfunktionen helt ligger på utbildningssamordnaren. Vilken bibliotekstyp som är värd för denna biblioteksfunktion, anser författarna vara av underordnad betydelse för användarna. För att, i möjligaste mån, undvika, att allmänheten slutar som förlorare vid en integration, anger författarna några frågeställningar värda att diskutera. En av dem är frågan om hur de ekonomiska mellanhavandena bäst ska kunna lösas (Wendt, O. & Olmander van Erk, I., 2000, s. 85). Även i idéskriften *Allas bibliotek*, 2001, betonas betydelsen av skriftliga avtal, som reglerar samarbetet, upprättas och, att klara riktlinjer, att arbeta utifrån existerar (Hasselrot, 2001, s. 25).

På området relevant litteratur visar tydligt, att något "säkert recept" för att skapa väl fungerande bibliotek inte finns. Ingen av de ovan angivna utredningarna eller rapporterna finner det meningsfullt att resultera i ett sådant handlingsprogram. Skiftande lokala förutsättningar och villkor - geografiska, demografiska, ekonomiska och kanske också personliga omöjliggör en generell organisationsmodell för integrerade folk- och skolbibliotek.

4.3.2 Motiv och fördelar med integration

Bättre resursutnyttjande anges mycket ofta som orsak till integration. Detta framgår tydligt av såväl ovan refererade utredningar och rapporter som artiklar, vilka redogör för enskilda integrerade bibliotek. I *I nöd och lust*, 1991, pekas dock på, att det kan vara svårt att kunna påvisa några direkta ekonomiska vinster (I nöd och lust, 1991, s. 77). Betydelsen av kontakt mellan huvudman, politiker, ledning och personal inför en integration återspeglas på flera ställen i litteraturen.

Bibliotekens datorisering har sannolikt också varit ett motiv för integration, eftersom en övergång från manuellt system till datoriserat system för katalogisering och registrering alltid är förenad med höga installations- och driftskostnader. På detta område ser involverade parter, att det finns rationaliserings- och samordningsvinster att göra (Skolbiblioteken i Sverige, 1999, s. 58).

Det framhålls i litteraturen ofta som fördelaktigt för inblandade aktörer, särskilt vid parallell organisation av flera små enheter, att hellre bygga upp en eller färre väl fungerande enheter (I nöd och lust, 1991, s. 78; Limberg, 1993, s. 16; Kühne, 1991, s. 230). Denna problematik aktualiseras allt oftare i landets glesbygdskommuner (Hasselrot, 2001, s. 33ff). Den kartläggning som redovisas i *I nöd och lust*, 1991, s. 37 säger att det omöjligt kunde ha bekostats flera bibliotek på respektive ort. I Hasselrots idéskrift, *Allas bibliotek*, 2001, s. 33 ses integrering ibland som ett sätt att visa att biblioteket värdesätts och att det finns en vilja att bevara det.

Flera exempel ges i litteraturen på, att fördelar ses med samutnyttjande av lokaler, personal och medier. Louise Limberg framhåller såväl pedagogiska som kulturpolitiska skäl till integration. Folkbiblioteken når, via skolan och förskolan, sin målgrupp upp till 18 års ålder. Skolan får ofta ökad tillgång till både material, medier och personal vid en integration (Limberg, 1993, s. 16). Det finns många fördelar med att barn och ungdomar får bättre biblioteksvana. I biblioteket möter elever och lärare människor som inte hör till skolans värld. Förskolebarnen får i sin tur möta skolans värld (I nöd och lust, 1991, s. 78).

I. Eriksson, barnbibliotekarie i Gävle, betonar i sin artikel, att det sammanslagna beståndet betyder mycket för utvecklingen på mindre orter, där verksamheterna var för sig, många gånger inte har tillräckliga resurser. Det sammanslagna beståndet kan på så vis komma att tillgodose fler behov. Hon menar att detta är helt i linje med tanken på lärandet som ett livslångt projekt, samtidigt som folkbiblioteken traditionsenligt står för att kunskap och information görs tillgängligt för alla (Eriksson, 2000, s. 81).

Många som berörs av en integration upplever fördelar med detta. Flera av dessa utgör motiv till integration. Ytterligare fördelar är:

- Större möjligheter att nå fler biblioteksanvändare ofta med ett resursstarkt bibliotek vad beträffar medier, lokaler och personal
- Större möjligheter att ge biblioteken en starkare identitet (I nöd och lust, 1991, s. 78; Limberg, 1993 s. 16; Kühne, 1991, s. 230).

I Hasselrots idéskrift, *Allas bibliotek*, 2001, uttalas en förhoppning om att det, genom integrationen, vitaliserade skolbiblioteket på sikt ska ha mycket att ge tillbaka till sin sambo, folkbiblioteket (Hasselrot, 2001, s. 17). Exempel på sådan "feedback" utgör Birgit Sundstedts beskrivning av elevernas och personalens upptäckt av läslust och nyfikenhet (Sundstedt, 2000, s. 99).

Till detta kommer spännande utvecklingsmöjligheter för både lärare och bibliotekspersonal. Folkbibliotekets ofta större och fräschare mediebestånd upplevs ofta av skolans elever och lärare som en tillgång. Bibliotekets personal ser ofta fram emot att vid integration få fler arbetskamrater och möjlighet till närmare samarbete med lärarna (Eriksson, 2000, s. 83).

4.3.3 Problem vid integration

Louise Limberg hävdar, som vi tidigare nämnt, att de båda bibliotekstypernas roller och uppdrag ofta förväxlats och sammanblandats. Redan på 1960-talet framförde, som även det tidigare nämnts, biblioteksforskaren Bengt Hjelmqvist dubier inför möjligheterna till ett framgångsrikt samarbete mellan skola och folkbibliotek (*I nöd och lust*, 1991, s. 10; se även kap. 4.3 i denna uppsats)

I metodutredningen *I nöd och lust*, 1991, s. 34f, sammanfattar man väsentliga problem som framkommit i samband med integration:

- Läget för det integrerade biblioteket kan ibland upplevas som ocentralt, skoleleverna tränger undan andra grupper.
- Skolan betalar för lite i proportion till utnyttjandet
- Funktioner och professionalitet förlorar på de samordningsvinster som uppkommer i samband med integration.

Bibliotekspersonalens situation vid integration varierar bl. a. beroende på möjlighet till delaktighet i integrationsprocessen. ”*Ju tidigare både skola och bibliotek funnits med i den gemensamma planeringen, desto bättre blir resultatet*” (*I nöd och lust*, 1991 s. 34f). Man säger att skälen till en integration oftast är ekonomiska, men att en samlokalisering även kan ske för att man vill ge en starkare identitet till biblioteket och på så vis öppna en plats för möten över generationsgränserna (Hasselrot, 2000, s. 6). Att det senare ej alltid är fallet framgår, då just detta faktum utgör huvudtemat i metodutredningen *I nöd och lust*, 1991.

“**Huvudproblemet** för de integrerade biblioteken är skolbiblioteksfunktionen./.../ *De integrerade biblioteken används huvudsakligen som skolbibliotek - upp till 80 procent av tiden - men de bekostas, sköts och utrustas som om de vore folkbibliotek. Därför fungerar de inte heller fullt ut som skolbibliotek. Skolan är oftast vinnare och allmänheten förlorare i det integrerade folk- och skolbiblioteket. Det måste finnas mål, tydlig ansvarsfördelning och ett handlingsprogram för att kunna möta både allmänhetens och skolans behov*” (*I nöd och lust*, 1991 s. 77).

Skolbiblioteken i Sverige, 1999, s. 59ff resonerar om orsaker till varför integrationer ibland lyckas mindre väl. Oklarheter om bl.a. de olika bibliotekstypernas uppdrag och roller, personalens uppgifter, hur biblioteksanvändarnas önskemål ska kunna tillgodoses, resurstilldelning och skolledarens roll kan vara bakomliggande orsaker till varför integrerade bibliotek får dåligt rykte.

4.3.4 Hur hanterar man problem vid integration

Hur ska man då göra för att hantera de problem som eventuellt uppkommer vid en integration? Som tidigare berörts, se kap 4.3.1, s. 26 i denna uppsats, finns inget universalmedel att ta till. Litteraturen ger exempel på väsentligheter att beakta i samband med en integration.

Betydelsen av att definiera innebörden av integrationen och bibliotekets pedagogiska uppgift tas upp bl.a. i B. Kühnes avhandling, 1993, av L. Limberg, 1993 och i Hasselrots ideskrift *Allas bibliotek*, 2001. Att ansvars- och resursfördelningen bör bestämmas, parterna emellan, betonas av flera utredningar såväl som debattartiklar. Nedan följer några exempel:

Folkbibliotekets samverkan med skolan, 1982; *I nöd och lust*, 1991; Hasselrot, 2001 samt artiklarna som ingår i *Barn & Kultur* 2000, 4-5, av Eriksson och Hebert. Ovanstående utredningar och artiklar visar på att man länge insett fördelar i att det finns tecknade avtal mellan involverade parter i en integration.

“På kommunal nivå bör samordning mellan skola och folkbibliotek vad gäller bibliotekservice alltid regleras i skriftliga överenskommelser. Det gäller dels om skolbiblioteket och folkbiblioteket är integrerade, dels om skolans elever och lärare använder folkbiblioteket som ett komplement till det egna skolbiblioteket (Skolbiblioteken i Sverige, 2001, s. 14).

Gemensam fortbildning, då de inblandade yrkesgrupperna ges möjlighet att sätta sig in i den andra gruppens arbete, har visat sig åstadkomma bättre samverkan mellan skola och folkbibliotek (*Folkbibliotekens samverkan med skolan*, 1982, s. 82).

4.4 Bibliotekets resursbehov

I de följande avsnitten, som behandlar bibliotekets resursbehov och resurser i olika former, speglas såväl resultatet från de utredningar som gjorts på detta område som enstaka erfarenheter och synpunkter. Utredningarna finns redogjorda för i kap. 4.3.1, s. 26 i denna uppsats.

När bibliotekets resurser tas upp till behandling i litteraturen, nämns de oftast i form av medier, lokaler, personal och teknik. Under senare år har IT ibland nämnts för sig. Underförstått utgår vi från, att det är anslag till dessa resurser som åsyftas. Fastän en del av den litteratur vi läst redovisar förhållanden gällande ”rena” folk- eller skolbibliotek, anser vi det ändå lämpligt att redovisa dessa uppgifter samlat, då många av de båda bibliotekstypernas behov är gemensamma och det integrerade biblioteket skall fylla båda bibliotekstypernas funktioner.

Skolbiblioteken i Sverige, sammanfattning och uppföljning 1999-2001, den senast gjorda rapporten, som berör detta område redovisar dels en sammanfattning av rapporten *Skolbiblioteken i Sverige* (Rapport från Statens kulturråd 1999:1) och dels en uppföljning av denna. Här påtalas, att skolbibliotekets funktion bör preciseras i skolans styrdokument. Varje skola bör fastställa skolbibliotekets resurser och inriktning utifrån övrig pedagogisk verksamhet. Resurser i form av personal och medieanslag måste tillåtas öka i takt med att elevunderlag och användning av biblioteket ökar. Den enskilda skolans behov av biblioteksservice bör formuleras och vägas mot de resurser som finns att tillgå. De skolor som använder folkbiblioteken bör analysera även denna användning samt presentera behoven för de politiskt ansvariga. I övrigt går denna rapport ej in i detalj på bibliotekets resursbehov (*Skolbiblioteken i Sverige*, 2001, s. 12).

Såväl Limberg som Kühne understryker folk- och skolbibliotekens olika målgrupper och arbetsmetoder. Därmed uppkommer olika behov vad beträffar lokaler, medier och personal m.m., menar de båda (Limberg, 1993, s. 19-20; Kühne, 1993, s. 207, 228ff). Det krävs att det tas hänsyn till att de båda bibliotekstypernas funktioner skiljer sig åt. De har olika målgrupper med olika behov.

4.4.1 Medier

Såväl *Skola och folkbibliotek i samverkan*, 1979, s. 50-86 som *Folkbibliotekens samverkan med skolan*, 1982, s. 106 anger medier, urval, inköp, utrustning, registrering samt ansvar för dessa kostnader som ett av flera kriterier att se till, för att det integrerade biblioteket bäst ska kunna utnyttjas.

Kühne menar att skolbibliotekets medier skall ses som läromedel och följaktligen skall anpassas till skolans behov. I och för sig kan man även se folkbibliotekets medier som läromedel, men Kühne hävdar att så är oftast ej fallet, åtminstone inte i skolmening. Det är också viktigt att det material som eleverna behöver ha under läsåret alltid finns tillgängligt. Dessutom tycker Kühne att ett skolbibliotek lokalmässigt i första hand ska vara en plats för arbete och studier, medan folkbiblioteket mer är till för vila och avkoppling (Kühne, 1993, s. 229-230).

Även *Skolbiblioteken i Sverige*, såväl 1999, s. 26ff, som 2001, behandlar olika studerandekategoriernas mediabehov. Mediainköp, gallring och översyn av beståndet är frågor som, enligt G. Hebert, 1:e skolbibliotekarie i Gävle kommun, bör tas upp i ett eventuellt avtal rörande ansvarsfrågor mellan, i integrationen, inblandade parter (Hebert, 2000, s. 88f). Alla bibliotekstyper fungerar idag, i allt högre grad, som utbildningsbibliotek - ett faktum som ligger bakom utgivningen av T. Hasselrots idéskrift *Allas bibliotek*, 2001.

4.4.2 Lokaler

Lokaler, och frågor som berör dessa, är ett annat kriterium att se till, för att det integrerade biblioteket ska kunna fungera ändamålsenligt för alla kategorier av besökare. Detta påtalas bl. a. i *I nöd och lust*, 1991, s. 63ff. Kühne menar, att den fysiska faktorn, bibliotekets läge och utrustning, är av avgörande betydelse för i vilken utsträckning lärarna använder sig av bibliotekets resurser (Kühne, 1993, s. 228). Lokalens storlek, utformning och avpassning för ändamålet betonas bl.a. i *I nöd och lust*, 1991, s. 63ff. I den modell för ansvars- och kostnadsfördelning som G. Hebert redogör för, påtalas, att såväl skol- som folkbiblioteksfunktionen måste ges tillräckligt med utrymme samt möjlighet att växa då så erfordras. Ansvar för hyreskostnader, fastighetsfrågor, lokalvård och inventarier bör tas upp i ett eventuellt avtal mellan involverade parter (Hebert, 2000, s. 88f.)

Öppethållande, hur många timmar förlagda vilken tid på dagen, bör ses till, betonas i *I nöd och lust*, 1991, s. 56f. Även *Skola och folkbibliotek i samverkan*, 1979, s.73ff, tar upp frågor kring öppethållandet. B. Kühne, 1993, s. 230 redovisar att svenska folkbibliotek ofta har få bemannade öppettimmar.

Skyltmöjlighet utåt liksom tillräcklig plats för olika besökarkategorier med olika behov att vistas i biblioteket samtidigt utan att störa varandra bör tas med i planeringen. I skolor bör även ytterligare lokaler, som kan fungera som träffpunkt, finnas (I nöd och lust, 1991, s. 63ff). I *Allas bibliotek*, 2001, betonas lägets betydelse i förhållande till befolkningsunderlaget både i samhället och i skolan (Hasselrot, 2001, s. 46-48).

4.4.3 Personal

Personalen utgör en annan resurs i det integrerade biblioteket. Personalfrågor bör vara ett av de kriterier som bör ses till, för att det integrerade biblioteket bäst ska kunna utnyttjas (Folkbibliotekens samverkan med skolan, 1982, s. 115ff). Kühne menar att bibliotekariens kännedom om informationssökning tillsammans med lärarens ämneskunskap bör kunna tillföra det undersökande arbetssättet mycket. Mellan dessa kompetenser går det ej att sätta likhetstecken, utan de bör båda utnyttjas på, för eleverna, bästa sätt menar hon. Lärarna anser att deras pedagogiska kunskaper gör att de är mest lämpade att lära ut all slags kunskap. Skolbibliotekarien anser att informationssökning är en specifik kunskap, som de har utbildning att lära ut (Kühne, 1993, s. 208f, 229).

Limberg menar, att både läraren och bibliotekariens största uppgift är att hjälpa elever att lära sig att sovra och värdera information, snarare än att finna information, men att de gör detta utifrån olika utgångspunkter. Läraren utgår från ämnet och bibliotekarien från system och sökvägar. Hon frågar sig vad som kommer att hända med lärarens och bibliotekariens yrkesroller om de blir mer lika varandra. Hon hävdar, att lärarrollen och bibliotekarierollen kommer att förändras till följd av nya informationsvägar och medier. I och med detta förlorar läraren kontrollen över kunskapen och bibliotekarien över informationskällorna (Limberg, 1996, s. 24-25).

L. Limberg har i sin rapport *Skolbiblioteksmodeller: utvärdering av ett utvecklingsprojekt i Örebro län*, 1996, kommit fram till, att ett nära samarbete mellan lärare och bibliotekarier är oerhört viktigt. Även rektor utgör en personalkategori, vars engagemang och intresse för skolbiblioteket är av stor betydelse. En tydlig ansvarsfördelning mellan de samarbetande parterna och ett ömsesidigt intresse av att nå gemensamma mål är två faktorer som krävs för att samarbetet skall fungera bra, enligt Limberg. Hon hävdar att samspelet mellan lärare och bibliotekarier ledde till utveckling och förnyelse av metoder både i undervisningen och biblioteksarbetet. De skolor där arbetet med att utveckla biblioteket skedde i nära samspel mellan lärare, bibliotekarier och skolledare och, i det här fallet projektledare, var de skolor som kommit långt med biblioteksutvecklingen. Med utgångspunkt i utvärderingens resultat hävdar Limberg dock att yrkesrollerna går mot en fördjupning i stället för att bli mer lika varandra (Limberg, 1996, s. 22, 24).

Förenat med engagemang, vilja hos och möjligheter till fortbildning hos berörd personal är ofta viljan att söka och fördela medel för finansiering av verksamheten. Fortbildningens betydelse framhålls, samt vikten av att berörd personal får tid att inrikta sig på de övergripande visionerna (Hasselrot, 2001, s. 51-52).

Att, för ändamålet, utbildad personal behövs, för att skapa väl fungerande bibliotek, framkommer på flera ställen i litteraturen, bland annat i bibliotekskonsulentens B. Modighs artikel. Ekonomiska besparingar har begränsat möjligheterna att initiera och genomföra nya samverkansformer mellan skola och folkbibliotek. I och med att skolan kommunaliserades, skulle enligt författaren möjligheterna till nya samverkansformer ha ökat (Modigh, 1996, s. 18).

4.4.4 Teknik och utrustning

Dessa utgör den fjärde resurskategorin som behandlas i litteraturen. Under senare år har behovet och användningen av datorisering i bibliotek alltmer gjort sig gällande, vilket avspeglas i litteraturen. Tekniken, både för bibliotekens rutinarbete och informationsinhämtning, inte minst vid undersökande arbeten, utgör ett ovärderligt instrument, påpekas i *I nöd och lust* (I nöd och lust, 1991, s. 74). Ett av de bakomliggande motiven till en integration tros vara att det vid en övergång från manuellt bibliotekssystem till ett datoriserat bibliotekssystem sker en samordning mellan folk- och skolbiblioteket i en kommun. Detta tror man ger rationaliserings- och samordningsvinster (Skolbiblioteken i Sverige, 1999, s. 58).

Limberg hävdar att nya informationsvägar och medier förändrar både lärares och bibliotekariers yrkesroller (Limberg, 1996, s. 25). Ett skolbibliotek som utrustningsmässigt inte uppfyller krav på modern och allsidig utrustning, samlad på ett praktiskt och överskådligt sätt, ses ofta inte som inbjudande att använda som ett naturligt inslag i undervisningen, menar B. Kühne (Kühne, 1993, s. 231). Bibliotekets pedagogiska roll, för studerande på olika stadier, kräver bibliotek utrustade bl.a. med medier och teknik för informationssökning, påtalar representanterna för Svenska kommunförbundet Wendt och Olmander van Erk, *Barn & Kultur*, 2000, 4-5, s. 85. Flera av de andra artiklarna, som ingår i denna publikation, tar också upp detta behov.

5. Organisationsteori

Ett sätt att se på skolan ur ett organisationsteoretiskt perspektiv är att se på det ur en systemteoretisk synvinkel. Här talar vi om orsak-verkan, omgivningens inverkan på en organisation (Abrahamsson, 2000, s. 114ff). Ett annat sätt kan vara det rationalistiska.

Rationalisterna ser en organisations handlande som en funktion av mål uppställda av organisationens huvudman. För att kunna omsätta målen i praktisk handling, antas att den eller de personer, som ska omsätta målen i praktisk handling, är kapabla, att finna olika alternativa sätt att uppnå de, för organisationen, uppsatta målen. För detta erfordras förmåga att välja, så att den valda strategin kan fullföljas på det mest ekonomiska sättet (Abrahamsson, 2000, s. 102).

I vårt arbete vill vi dels titta på om de undersökta integrerade biblioteken arbetar utifrån uppställda, aktuella mål – något som i litteraturen, se kap. 4, s. 15 ff i denna uppsats, framhålls som betydelsefullt för att uppnå en väl fungerande verksamhet. Dels vill vi undersöka om möjligheter finns, för berörd personal och berörda chefer, att välja ekonomiskt fördelaktiga strategier, för att organisationen ska kunna uppnå de uppsatta målen. Utifrån detta ser vi det som passande och naturligt att, i vårt arbete, utgå från ett övervägande rationalistiskt perspektiv.

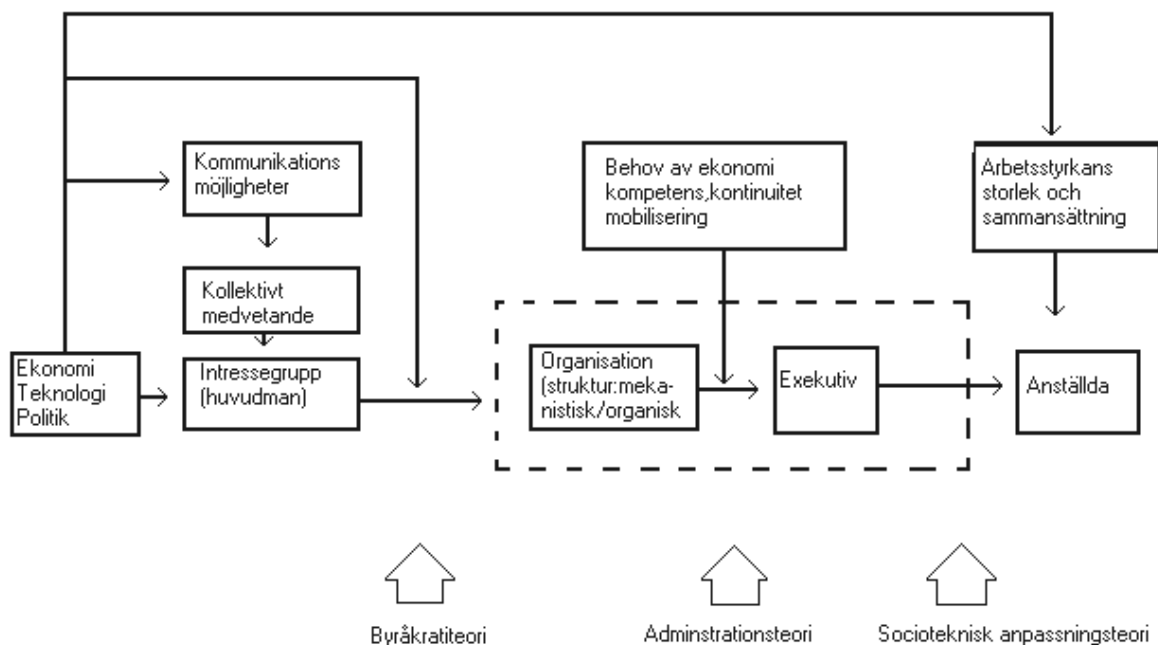
Det avgörande inslaget i rationalistisk organisationsteori är för vårt vidkommande resonemanget om mål. Hos en organisation är det till stor del målen som driver den, och skapar dess aktivitet, menar både rationalisterna och vi. Vid sidan av Abrahamssons processmodell, som presenteras i kap. 5.1, s. 37 i denna uppsats, utgår vi i vårt arbete också från Gunnar Bergs arbete som är inriktat just på den svenska skolan som organisation. Berg använder sig av Abrahamssons rationalistiska ansats, men har även utvecklat ett försök till en modell som skall vara användbar för skolan som organisation (Berg, 1981).

Den teoretiska modell vi valt att utgå från, som ram för vårt arbete kring det integrerade folk- och skolbiblioteket, uppkom delvis efter genomläsning av den, som vi finner nyanserade, bild av organisationsteorins olika synsätt, som Bengt Abrahamsson och Jon Aarum Andersen redogör för i *Organisation- att beskriva och förstå organisationer*, 1996. Här påvisas både för- och nackdelar med såväl den rationalistiska som den systemteoretiska ansatsen. Betydelsen av att aktuella mål för verksamheten finns att arbeta mot betonas.

5.1 Abrahamssons processmodell

Bengt Abrahamsson har utarbetat en processmodell för studiet av organisationer. Detta har han gjort därför att han anser att det rationalistiska perspektivet har vissa allvarliga brister. Han har en förklaring till detta, rationalitetsbegränsande faktorer sammanhängande med förhållanden i organisationens omgivning uppmärksammas inte tillräckligt; det är föga känsligt för störningar som kan uppkomma genom inre motsättningar i organisationen (motrationaliteter); och dess metodologiska komplement-mål-medelanalysen- är behäftad med åtskilliga inbyggda begränsningar (Abrahamsson & Aarum Andersen, 1996, s. 139). Med denna processmodell hoppas Abrahamsson att han skall kunna undanröja vissa av de brister som finns hos den rationalistiska ansatsen.

5.1.1 Abrahamssons processmodell

Abrahamsson, 2000, s. 155

Rationaliteten begränsas av olika slags processer i det omgivande samhället. Huvudmannen (eller dess ombud i organisationen) kan aldrig räkna med att uppgjorda planer kan genomföras helt utan störningar. Ekonomi, teknologi och politik reglerar handlingsutrymmet för organisationen. Organisationer är inrättade av någon speciell intressegrupp (huvudman) för att utföra en bestämd uppgift. De är produkter av ett kollektivt medvetande. Det krävs personella resurser för att klara denna produktion. Personer måste därför anställas av huvudmannen eller exekutiven för att handha uppgifter på olika nivåer i sin organisation.

Arbetsstyrkans storlek och sammansättning varierar beroende på faktorer i omgivningen, men också på vilka mål organisationen har. Organisationens struktur beror i sin tur på huvudmannens planer vad gäller produktion, personalpolitik m.m. Abrahamsson skriver att det också beror på faktorer i omgivningen. Dessa faktorer kan vara svåra att kontrollera för organisationen, exempelvis olika lagstiftningar (Abrahamsson & Aarum Andersen, 1996, s. 139-141).

Det vi tar upp i denna undersökning berör främst den högra delen av Abrahamssons processmodell, även om samband naturligtvis finns med förändringar i den omgivande helheten, d.v.s. samhället. Den vänstra delen av denna modell, d.v.s. ekonomi, teknologi och politik exemplifierar samhället. I vårt arbete exemplifierar lagstiftningen, t.ex. Bibliotekslagen från 1996, samhällets inverkan på den enskilda organisationen. Huvudmannen exemplifieras här av kommunen, som har möjlighet att på olika lokala nivåer utforma organisationen av verksamheten.

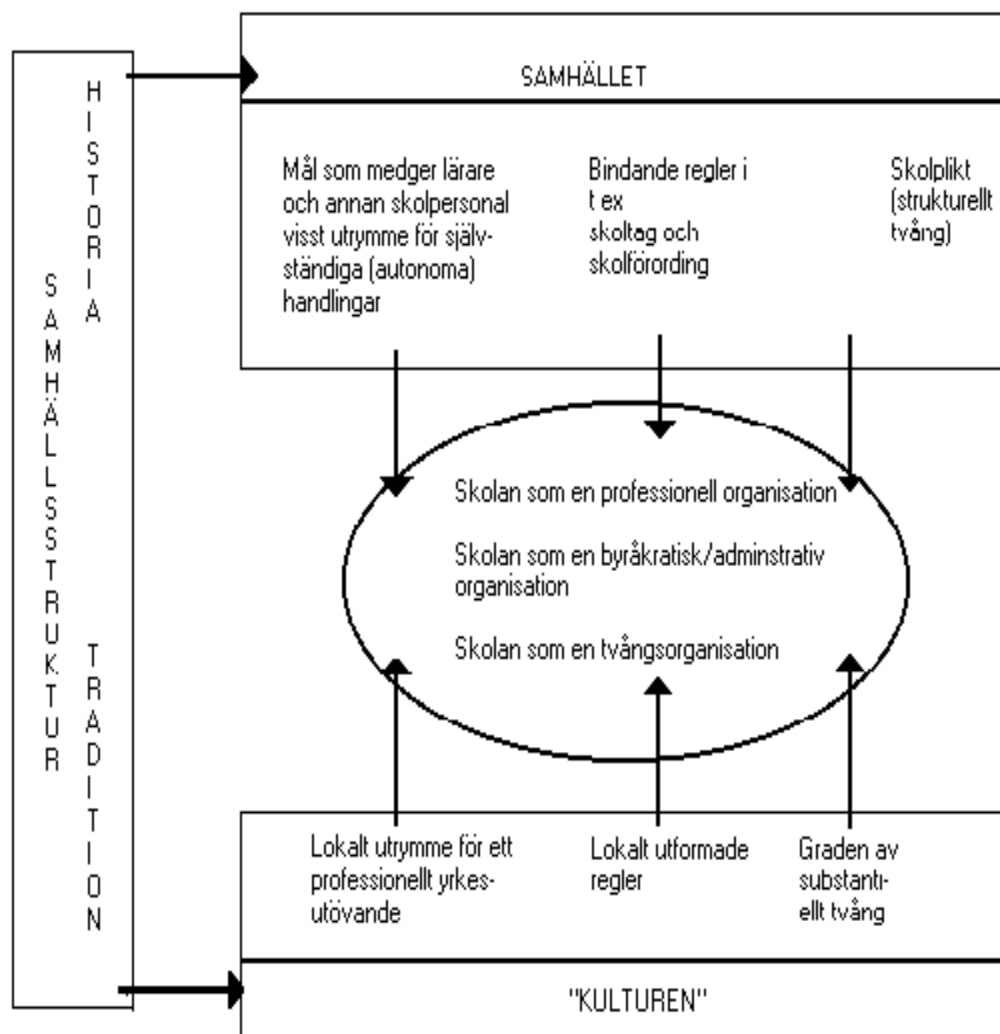
Vi kommer att intervjua personer vilka hör till modellens båda kategorier exekutiv, d.v.s. chefer, och personal, lärare, d.v.s. skolbibliotekarie och filialföreståndare. Behovet av ekonomi, kompetens, kontinuitet och mobilisering, faktorer som tas upp i modellen, exemplifieras i vår undersökning av frågor som berör resursbehovet och hur tillgången till resurser påverkar graden av kompetens hos personalen, möjligheten till kontinuitet i arbetet och att kunna mobilisera utökad verksamhet, då behov av sådan uppstår. Vår tro är, att arbetsstyrkans storlek och sammansättning påverkar kvaliteten på och servicegraden i verksamheten. Därför vill vi intervjua representanter för olika personalkategorier med varierande utbildning och arbetsuppgifter.

5.2 Bergs organisationsteori

När man vill beskriva biblioteksverksamheten i skolan behöver man först se hur skolan i sig är organiserad. Vad är det som styr skolan och i sin tur skolbiblioteksverksamheten? Detta har Gunnar Berg diskuterat i en undersökningsrapport från 1981 och därefter i flera skrifter. Berg anser att skolan bör ha en egen organisationsteori, därför att skolan måste beskrivas ur sin "egen" synvinkel. Den organisationsteori Berg beskriver visar hur olika aktörer påverkar skolan både som pådrivare och bromsare. Med hjälp av hans teori kan vi förstå hur skolan påverkas av både statens intentioner och av den omgivning i vilken skolan existerar.

Gunnar Berg presenterar en modell för skolan som organisation i *Skolan som organisation*, 1981, på s. 79. I denna modell utgår han från att skolan kan ses som en tvångsorganisation på grund av skolplikt. Med detta menar han att eleverna måste ses som delar av organisationen, de rekryteras genom tvång och de kan sällan välja utan är hänvisade till det som kommunen anvisar. Skolan kan dessutom ses som en professionell organisation. Slutligen kan den ses som en byråkratisk/administrativ organisation beroende på hur skolan leds och förvaltas.

5.2.1 Bergs modell för skolan som organisation

Berg påpekar att skolan alltså kan ses både som organisation och institution (Berg, 1981, s. 16-20). Som organisation har skolan varit föremål för forskning endast i begränsad omfattning. Skolan som organisation är en lokal inrättning, styrd av specifika intressegrupper, vilka i stort sammanfaller med organisationens huvudmän. Skolan som utbildningsinstitution bestäms genom de uppgifter den fått av samhället att utföra. Han hävdar vidare, att man inte hur som helst kan använda begrepp från den allmänna organisationsteorin när man studerar skolan som organisation, därtill är den alldeles för komplex.

Skolan är en organisation som är präglad av konflikter, inom olika nivåer och mellan dessa, skriver Berg. Detta, menar han, beror på, att det inom skolan verkar aktörer med skilda intressen. Detta i sin tur leder till att det finns olika uppfattningar om hur skolans mål ska tolkas. Så länge skolan har en övergripande politisk styrning, finns det ingen möjlighet för skolan att utvecklas mot en organisation som präglas av harmoni påstår Berg (Berg, 1981, s. 88-90).

Skolan har en hierarkisk uppbyggnad, vilket är en följd av att dess styresmän befinner sig utanför skolan i form av politiker på statlig och kommunal nivå. Med hjälp av Abrahamssons modell på skolan har Berg hittat sex olika hierarkiska nivåer i skolsystemet.

1. Regering och riksdag (huvudman)
2. Skolöverstyrelse och länskolnämnder (idag skolverket, förf. anm.)(exekutiv)
3. Kommunal skolstyrelse och skolförvaltning (exekutiv)
4. Skolledning (exekutiv)
5. Lärare och övrig personal (anställda)
6. Elever

Berg menar att denna hierarkiska beskrivning gör det svårt att närma sig skolan med systemteoretisk ansats. I stället menar han, att en modell liknande den rationalistiska bör användas. Målen är klart fastställda, socialisation och kunskap. Berg påpekar även, att det historiska perspektivet är viktigt eftersom skolan utvecklats under inflytande av kamp mellan olika bildningsideal (Berg, 1981, s. 91f).

Svårigheten i verkligheten, menar Berg, ligger i att få samhällsnivåns intentioner med skolan att slå igenom på aktörsnivå. Först när det har skett utvecklas skolan åt det håll samhället vill. Samtidigt skall inte skolan utsättas för alltför snabba förändringar utifrån kortsiktiga modenycker på pedagogikens område. Samhället vill hela tiden ha kontroll över, att eleverna efter att avslutat skolgång uppnått målen om socialisation och kunskap.

Gunnar Bergs modell, visar också den hur skolan som organisation, kringgärdas av samhället både historiskt, exemplifierat av exempelvis traditioner, och av dagens samhällsstruktur. Skolorganisationen styrs av lagar och regler som stiftas centralt. Därtill uppställs mål som medger lärare och annan skolpersonal visst utrymme för självständiga handlingar.

I vår undersökning menar vi, att detta kan exemplifieras av hur olika lärare tillämpar det som står skrivet om PBL, problembaserat lärande – ett undersökande arbetssätt, se kap. 4.2.3, s. 22 i denna uppsats, i nu gällande läroplaner, samt hur tillämpandet av denna pedagogik kommit att påverka det integrerade bibliotekets verksamhet.

Betydelsen av att lokalt utformade regler finns nedtecknade, arbetas i enlighet med och följs upp, beroende på förändringar inom eller utifrån kommande den berörda organisationen, framkommer tydligt i litteraturen. Inom organisationen bör finnas lokalt utrymme för ett professionellt yrkesutförande, visar Bergs modell. Vi strävar därför efter, att i vårt uppsatsarbete undersöka betydelsen av utbildning och fortbildning.

De rubriker i modellerna vi tagit upp här, är de som vi vårt arbete, lagt tyngdpunkten på och använder oss av i resultatredovisningen samt analys och diskussionsavsnittet.

5.3 Vår modell

Då vår egen teori är att ett, hos huvudmannen, väl förankrat mål, vars aktualitet regelbundet bör ses över och eventuellt förändras utifrån förändringar utom och inom organisationen, bör styra en organisations arbete, menar vi, att vår ansats huvudsakligen kan bedömas som rationalistisk men också har systemteoretisk påverkan.

Vi har utgått ifrån Gunnar Bergs schematiska modell (med sex olika hierarkiska nivåer i skolsystemet) där vi även finner det möjligt att sätta in folkbiblioteket, i en modell för vårt arbete.

Skolsystemet		Folkbiblioteket
1. -Lagstiftning skollag grundskoleförordning läroplaner	- Riksdag / regering -	-Bibliotekslag
2. Skolverket -Representanter i landet		Statens Kulturråd -Centralt i Stockholm
3. Skolstyrelse -Varje kommun har i uppdrag att bedriva verksamhet i skolorna. Denna verksamhet måste följa de nationella målen.	-Kommunförvaltning-	Bibliotek / Kulturförvaltning Kulturnämnd -Bibliotekslagen Biblioteksplan på kommunal nivå
4. Skola / Skolledning -Ansvaret ligger på dessa att målen följs upp och utvärderas. Många anser att varje skola bör ha en arbetsplan.		Bibliotek / Biblioteksledning -Bibliotekschef ansvarar för att eventuella lokala målsättningar följs upp.
5. -Skolbiblioteksansvarig	- Integrerat bibliotek / Anställda -	-Bibliotekspersonal
6. -Eleverna	- Integrerat bibliotek / Eleverna -	-Allmänheten / Avnämare

Även om vissa likheter föreligger mellan denna, vår modell, och Louise Limbergs klagörande som visar skillnaderna mellan folk- och skolbibliotek, har vi, i utformandet av vår modell, utgått endast från Bergs modell för skolan som organisation, se sid. 39, i denna uppsats.

Vi använder oss av tidigare i kapitel 5 presenterade modeller, därför att de samtliga sätter in en organisation både i ett större sammanhang, som påverkar organisationen utifrån, genom exempelvis lagstiftning, och visar på att det också finns inre faktorer som kan orsaka förändringar inom en organisation, exempelvis personalens möjligheter till delaktighet i verksamhetens utformning.

Då vi undersökt hur betydelsen av medvetenheten hos chefer, exekutiv, och personal påverkar hur verksamheten upplevs fungera av intervjuade chefer och personal av olika kategorier har vi, i modellerna främst arbetat med och försökt anknyta till organisatoriska aspekter. Till dessa hör, menar vi, regelverk på olika nivåer, samt olika grupper, inom organisationen verksamma, möjligheter att påverka organisationens och verksamhetens utformning. Genom intervjusvar rörande frågor som, vi menar, anknyter till dessa delar av modellerna, vill vi försöka uppnå en djupare förståelse av det problemkomplex, nämligen det integrerade bibliotekets, som vi studerar.

6. Resultat av intervjuerna

Vi ska i detta kapitel redogöra för det resultat vi har kommit fram till genom de intervjuer vi har gjort. Vi kommer att presentera resultatet utifrån vårt syfte och våra frågeställningar med hjälp av de frågor vi ställde angående biblioteken, samt utifrån de modeller vi utgått från. De olika områdena kan ha fått olika stor betoning beroende på vilken respondent intervjun gäller. Resultatredovisningen är uppställd utifrån vår teori ram.

6.1 Resultatredovisning

De kommuner vi undersökt har befolkningstal mellan 10 000 och 16 000 invånare. Båda de undersökta biblioteken ligger i mindre kommuner. Båda kommunerna hör till länets minst utflyttningsdrabbade kommuner och gemensamt för dem är även att båda biblioteken integrerades i mitten av 1990-talet. På båda biblioteken arbetar en filialföreståndare på deltid. På ett av biblioteken arbetar dessutom en skolbibliotekarie på heltid. På detta bibliotek är filialföreståndarens huvudsakliga uppgift att betjäna allmänheten. På det andra biblioteket har filialföreståndaren ökad tjänstgöring jämfört med före integrationen.

Vi har valt att anonymisera kommun, bibliotek och skolan, som en följd av att vi lovat respondenterna att i möjligaste mån inte låta deras intervjuer avslöja deras identitet. För att underlätta när vi redovisar undersökningsresultaten från de båda biblioteken, har vi valt att namnge dem bibliotek A och bibliotek B. Alla sakuppgifter i detta och nästa avsnitt är hämtade från länets statistik, från kommunens, skolans och bibliotekets källor.

6.1.1 Orsak till integration

Bibliotekscheferna hävdade båda att det hela var en fråga om filialbibliotekens fortsatta existens. Ekonomin utvecklades inte positivt och användarna började i större utsträckning att besöka de välsorterade huvudbiblioteken på respektive ort.

På bibliotek A sa bibliotekschefen, att bibliotekarien på filialen redan innan byggt upp ett bra samarbete med skolan, och att det därför kändes naturligt att diskutera runt att flytta in biblioteket i skolans byggnad. Även ekonomiska skäl, menar filialföreståndaren på detta bibliotek, låg bakom det politiska beslut som fattades om integration av biblioteket. Själv hade denne, som bibliotekschefen tidigare nämnde, redan då alltmer börjat rikta sitt arbete mot skolan. Rektor här menar, att man såg ett tillfälle att göra folkbiblioteket, som skolan ändå alltmer kommit att använda, mer lättåtkomligt i samband med att skolan byggdes om. Läraren känner inte till varför biblioteket integrerades. Denne är ganska nyanställd på skolan.

På bibliotek B menade bibliotekschefen att en integration förstärker skolbiblioteksverksamheten, något som annars inte är folkbibliotekens roll. Omorganisation av kommunens skolor samt ombyggnad av skolan på orten uppger filialföreståndaren här vara orsak till integrationen. Detsamma framhåller rektor, i kombination med en möjlighet att även få in det närbelägna folkbiblioteket, som inte hade så bra lokaler, under skolans tak. Rektor framhåller också den pedagogiska betydelsen - en möjlighet att föra ihop vuxna och ungdom kring litteraturen och bättre resursutnyttjande, samt förnekar att integrationen i första hand skedde av ekonomiska skäl. Skolbibliotekarien uppger att integrationen hade med sig hot om nedläggning av filialen att göra.

6.1.2 Initiativ till och personalens möjlighet till delaktighet i samband med planering och genomförande av integrationen:

Båda bibliotekscheferna säger att de praktiska konsekvenserna för bibliotekets del bevakades av respektive filialföreståndare. De konstaterar att det inte är lätt att komma in som ett litet särintresse i en byggprocess. Det hela skedde mycket på skolans villkor.

På bibliotek A säger bibliotekschefen att det blev aktuellt med en integration när skolan skulle byggas om, och eftersom bibliotekarien redan hade gott samarbete med skolan, sågs det naturligt att biblioteket flyttade in i skolans byggnad. Det här var en ganska snabb process, som gjorde att varken skola eller bibliotek hann tänka efter menar denne. Man bestämde sig för att slås ihop. Resursutnyttjandet skulle bli bättre om biblioteket fanns inne i skolan och bibliotekspersonalen kunde delta i lärarlagen och ha möjlighet att följa diskussionerna och vara med i skolan, antogs det. Biblioteket var inte med i planeringsprocessen från det att skolan började planera sin ombyggnad. Bibliotekets läge och storlek var redan givna och bibliotekspersonalen hade ingen möjlighet att påverka detta. Bibliotekschefen säger, att integrationen var väl förankrad på kommunstyrelsenivå. Vidare hävdar bibliotekschefen, att politikerna aldrig var särskilt aktiva i planeringsprocessen. De gav förutsättningarna. Filialföreståndaren på detta bibliotek kan inte påminna sig några gemensamma planeringsmöten. Inte heller kan rektor här påminna sig, att initiativet kom från något speciellt håll, utan menar, att det troliga var, att alla såg integrationen som en bra lösning. Vad rektor känner till, gavs tidigare lärarbibliotekarie inte tillfälle att vara med och utforma det nya biblioteket. Läraren vet inte vem som tog initiativet, men att det hade varit diskussioner om biblioteket visste hon.

På bibliotek B säger bibliotekschefen att initiativ till en planering av integration kom redan i början på 1980-talet, från dåvarande ansvarig för barn- och skolbibliotek tillsammans med tidigare bibliotekschefen. 1990 skrev bibliotekarien, på det berörda biblioteket, en skrivelse till kulturnämnden om samverkan mellan folk- och skolbibliotek. Där formulerades de första tankarna om behovet av översyn av skolbiblioteksverksamheten, om framtida integration av folk- och skolbibliotek i samband med ombyggnation. I samband därmed beslöt skolstyrelsen, att se över situationen på skolan. Det bildades då en arbetsgrupp bestående av kulturnämndens ordförande och dåvarande ansvarig för barn- och skolbiblioteken samt representanter för skolan. Nuvarande bibliotekschefen antar, att man utifrån detta såg, hur illa det var på skolorna och då började bearbeta lärarna, där motståndet inför en integration ifrån början var stort. Även rektor känner till, att man hade umgåtts med funderingar om förändring av framför allt skolans organisation sedan slutet av 1980-talet. Denne känner inte till om initiativet kom från någon särskild person, men håller inte för otroligt att initiativet kom från tjänstemannahåll. Vikarierande filialföreståndare på detta bibliotek tror att personalen troligen fick viss möjlighet till delaktighet. Bland annat gavs tillfälle att se ritningar inför ombyggnaden. Skolbibliotekarien som är relativt nyanställd på biblioteket vet inte riktigt vem som tog initiativet, men antar, att eftersom filialen var nedläggningshotad var det ju ett sätt att få den att leva kvar genom en integration. Biblioteket låg i ett klassrum förut och den nuvarande lokalen kom till i samband med ombyggnaden av skolan.

6.1.3 Är integrationen politiskt förankrad och dokumenterades den skriftligt?

Båda bibliotekscheferna säger att integreringen är politiskt förankrad. Politiskt beslut i frågan fattades i berörda nämnder, styrelser och kommunfullmäktige. Rektorer vid bibliotek A uppger sig inte kunna svara på denna fråga men minns klart en lång planeringsprocess som bara berörde skolan. När biblioteket kom in i diskussionen kan vederbörande ej säga säkert. Rektor vid bibliotek B redogör för den bakomliggande processen och vet säkert, att politiskt beslut i frågan fattades i berörd nämnd, där vederbörande själv då var ledamot.

På bibliotek A säger bibliotekschefen, att i samband med att integrationen beslutades i berörda nämnder så skrevs ett protokoll - inga andra handlingar - som fortfarande är det som man utgår ifrån i verksamheten på det integrerade biblioteket. I början gjordes försök att påverka skolan att ta in biblioteket i skolans arbetsplan. "Vi blev lovade att det skulle göras, och där står vi än - utan arbetsplan", säger bibliotekschefen. Bibliotekschefen tror inte, att tiden då var mogen för att utforma måldokument. Dessutom var skolan ifrån början bara intresserad av klassbesök. Vad gäller verksamheten idag tror denne, att det skulle vara bra med någon sorts policydokument, där skola och bibliotek kunde enas om en basnivå, och om vem som gör vad. Som det är nu utmynnar diskussionerna i att rektorerna vill ha mer utan att betala mer. "Det finns helt klart ett intresse från deras sida för mer biblioteksservice, det är bara det att varken de eller vi har resurserna", säger bibliotekschefen. Rektor här känner inte till förekomsten av några, för integrationen, relevanta styrdokument, men nämner att man pratat om att upprätta en lokal arbetsplan för bara biblioteket och dess samarbete med skolan. Ett skrivet dokument tror rektor, precis som bibliotekschefen, skulle höja bibliotekets status och även engagera fler inom personalgruppen i biblioteksfrågor. Filialföreståndaren känner heller inte till förekomsten av något sådant dokument eller om det står nämnt något om biblioteket i skolans styrdokument. Inte heller läraren känner till några eventuella dokument, men även denne menar, att det skulle kunna fungera bättre med ett sådant. Då visste bägge parter vad det är man kan kräva av varandra. Det skulle underlätta. Som det är nu vet ingen riktigt vad den kan kräva.

På bibliotek B säger bibliotekschefen, att det arbetades fram ett förslag till samverkan i skolbiblioteksfrågor mellan skola och bibliotek i den arbetsgrupp som bildades i initiativskedet. Här tog man upp verksamhetens syfte, innehåll, omfattning, resurser för verksamheten samt grundläggande förutsättningar för verksamheten. Även ett förslag till avtal upprättades av dåvarande bibliotekschefen, där ansvarsfördelningen klargjordes. Eftersom filialföreståndaren var den första vi frågade på det ena biblioteket och den sista på det andra, ställdes ej denna fråga till vik. filialföreståndare på det bibliotek, där vi redan fått se relevanta dokument i frågan. Dessa hade bibliotekschefen låtit oss ta del av. Skolbibliotekarien känner inte till några eventuella dokument.

6.1.4 Tas verksamheten upp till regelbunden behandling idag?

På båda biblioteken finns biblioteksråd där bland andra lärare, och på ett ställe även elever, deltar. I dessa grupper diskuteras dock ej organisatoriska frågor utan mer löpande verksamhet, exempelvis tävlingar och praktiska spørsmål.

På bibliotek A tycker sig bibliotekschefen nu ha märkt att det finns ett ökat intresse från skolans sida att fundera över innehåll och användning av biblioteket. Från början var det väldigt tydligt, att när man pratade om skolbibliotek så talade man bara om klassbesök och lån av bänkbok. Skolan hade inte från början sett bibliotekets andra möjligheter. Bibliotekschefen menar att detta är en process. Det går nästan aldrig att komma utifrån och säga "att så här ska det vara" hävdar denne, utan det måste väldigt mycket handla om en process ute på skolan, och att man upptäcker bibliotekets andra möjligheter. Rektorer på denna kommuns skolor, där integrerade filialbibliotek finns, diskuterade policy och strategier med kulturchefen ganska nyligen, framkommer vid vår intervju. I kommunens ledningsgrupp diskuteras inte biblioteket, uppger rektor. "Inte med någon riktig struktur", uppger filialföreståndaren på frågan om verksamheten diskuteras regelbundet. Läraren nämner biblioteksrådet, där lärare och bibliotekarie samt rektor sitter med. Där diskuteras det hur biblioteket fungerar och man har möjlighet att påverka litteraturinköpen. "Alltså, den dagliga verksamheten och inga verksamhetsplaner", uppger denne.

På bibliotek B säger bibliotekschefen att man nu regelbundet träffas och diskuterar verksamheten. Ifrån början skedde detta sporadiskt. Bibliotekschefen menar, att det blir splittring i tjänstgöringen då man tillhör både skolan och biblioteksgemenskapen. Därför träffas man nu regelbundet. Även denne bibliotekschefen upplever det, som om skolan nu äntligen fått upp ögonen för vilken enorm kompetens det finns på det integrerade biblioteket, och vilken resurs ett väl utvecklat skolbiblioteket utgör. I och med att flera personer som har beröring med det integrerade biblioteket tillträtt sina tjänster ganska nyligen, menar rektor, att det ännu ej är tid till diskussioner om förändringar. Verksamheten fungerar nu, men utvecklas ej - en period av stagnation tills de nytilträdde fått tid på sig att komma in i sina nya arbeten. Rektor och kulturchef ges möjlighet till samarbete genom att de båda ingår i kommunens centrala ledningsgrupp. "Troligen" diskuteras verksamheten regelbundet, uppger vikarierande filialföreståndare. Skolbibliotekarien uppger att det finns en biblioteksgrupp som träffas regelbundet. Där tas inte arbetsplaner och måldokument upp, utan mer den dagliga verksamheten. Annars är det cheferna som träffas mer regelbundet.

6.1.5 Hur fungerar verksamheten idag?

Bibliotekscheferna är överens om att servicen till allmänheten inte har försämrats. De är däremot osäkra på vad allmänheten egentligen tycker. De har inte hört vare sig positiva eller negativa reaktioner.

På bibliotek A tror bibliotekschefen, att allmänheten tycker att de får den service som de varit vana vid att få. Däremot finns tankar på att föra statistik på besök, för att, utifrån denna, se till, att biblioteket kan utnyttjas optimalt efter givna resurser. Vad gäller skolan så har de helt klart fått det bättre. De har en dag för schemalagda klassbesök, men som enskilda individer är eleverna välkomna att besöka biblioteket närhelst det är öppet. När biblioteket är stängt, ser man helst att det inte används av skolan. De får då ta del av den referenslitteratur som finns i ett uppehållsrum utanför bibliotekets lokaler. Klagomål över detta förhållande har inte framkommit till bibliotekschefen. Om skolan är intresserad av att bekosta ytterligare biblioteksservice välkomnas det. Filialföreståndaren här tycker sig inte se, att servicen till allmänheten har försämrats. Öppettider under icke-skoltid finns för allmänheten och filialföreståndaren framhåller att delar av allmänheten, som besöker biblioteket, ser skolans elever som en tillgång och tycker att det är roligt att möta dem. Servicen till skolan uppfattar filialföreståndaren, att skolan kommit att uppskatta efter integrationen, även om det tog lite innan de upptäckte fördelarna med ett integrerat bibliotek. Läraren kan inte uttala sig om allmänheten men tycker att det fungerar bra för skolans räkning. Det kanske skulle vara bättre om bibliotekarien var anställd av skolan. Nu kan man känna att allmänheten går i första hand, då bibliotekarien är anställd av kulturförvaltningen.

På bibliotek B har bibliotekschefen inte heller hört klagomål ifrån allmänheten, men märker att biblioteket tappar allmänheten "sakta men säkert". Denne tror, att det beror på att de nu hellre lånar på huvudbiblioteket, då de ändå är på centralorten och arbetar, handlar eller dylikt. Att skolan har fått det bättre sedan biblioteket integrerat är helt klart, säger även denna bibliotekschef. Biblioteket är öppet hela dagarna. Om biblioteket är obemannat ska lärare vara med eleverna där. När bibliotekarierna ej är där lånar man ej, men använder lokalerna. "Det är ju så nära att komma igen och låna när bibliotekarierna är tillbaka", säger bibliotekschefen. Rektor här upplever att biblioteket fungerar mycket bra, särskilt för skolans del. Rektor tycker, att biblioteket är välförsett med tanke på dess storlek. Servicen till allmänheten tror inte heller denne filialföreståndare har försämrats. Denne uttrycker dock en undran över orsakerna till, varför somliga inte utnyttjar sitt bibliotek. Öppettider under icke-skoltid finns även på detta bibliotek. Servicen till skolan uppfattar även denne filialföreståndaren att skolans personal kommit att uppskatta efter integrationen, men det tog en tid även här. På denna skola råder lokalbrist, som orsakas av att både skola och bibliotek vill använda lokalerna samtidigt. Detta utgör en källa till viss irritation, framgår av filialföreståndarens redogörelse. Skolbibliotekarien tycker inte, att servicen till allmänheten har försämrats, men den har heller inte blivit bättre. Det fungerar inte så bra, att de måste gå igenom skolan, eftersom det kan kännas skrämmande att möta de stora eleverna. Skolbibliotekarien tror, att allmänheten väljer att komma de eftermiddagar och kvällar som biblioteket har öppet. Vad gäller skolans service så har den förbättrats avsevärt. Ifrån början var en del lärare rädda för integreringen. De var rädda för, att de skulle bli fråntagna läraruppgifter. Sedan har de märkt vilken enorm resurs det är med ett bra skolbibliotek på skolan. Nu kan de ej vara utan biblioteket längre, tror skolbibliotekarien.

Båda bibliotekscheferna uppger, att de integrerade biblioteken följer vad som står i Bibliotekslagen. De säger även, att Bibliotekslagen kunde varit starkare. Den är inte särskilt uppstyrande och biblioteksplaner hade kunnat framgå. Ingen av de tillfrågade rektorerna var bekant med Bibliotekslagens innehåll och har svårt att uttala sig om deras lokala tillämpning.

Rektor har det övergripande ansvaret för att skolan arbetar mot kommunens skolplan och de nationella målen för skolan. Efter en kort presentation av Bibliotekslagens innehåll menar dock en rektor kommunen i fråga, att lagen tillämpas väl.

6.1.6 Kulturella evenemang och författarbesök

Vad gäller de kulturella evenemangen så säger bägge bibliotekscheferna att man valt att ha dem på huvudbiblioteket. Så var det även tidigare mest av praktiska orsaker. Dessa aktiviteter ges på båda biblioteken ungefär lika lite resurser såväl före som efter integrationen, uppger båda filialföreståndarna. Praktiska orsaker, som utrymmesbrist, uppges som naturlig förklaring till detta förhållande. Filialföreståndaren på det ena biblioteket uppger, att visst samarbete mellan skola och bibliotek förekommer omkring författarbesök. Skolbibliotekarien här uppger att det sköts ifrån huvudbiblioteket och är väldigt tveksam till om det skulle komma någon, ifall något evenemang skedde på filialen. Författarbesök ordnas däremot tillsammans med skolan.

Bibliotekscheferna uppger, att den uppsökande verksamheten sköts av huvudbiblioteket. Resurserna räcker inte till för den uppsökande verksamheten från kommundelens sida. Även filialföreståndarna uppger, att den uppsökande verksamheten handhas av respektive huvudbibliotek.

6.1.7 Lokaler och öppettider

Bibliotekscheferna är överens om, att bättre läge i byggnaden kan man inte få, men de upplever båda, att lokalerna är alldeles för små och att det ej fanns någon chans att påverka detta ifrån början. De är dock rörande eniga om, att det ej hade kunnat bli bättre för skolan.

På bibliotek A säger bibliotekschefen, att trots att bibliotekets lokal är så liten upplevs det som trivsamt, ombonat och trevligt. Läget, såväl på orten som i byggnaden, upplevs av rektor och filialföreståndaren här som perfekt. "Mitt i byn, centralt i skolan, härliga rum och nära stora ingången", säger rektorn. Filialföreståndaren uppger att det finns hiss för de fåtal som ej kan klara av trappan upp till biblioteket. Läraren tycker också att läget i byggnaden är bra. Den stora fördelen för skolan är närheten. Eleverna har snabbt tillgång till bibliotek när det behövs, och det är som en liten oas. Många elever kommer inte till biblioteket annars.

På bibliotek B hävdar bibliotekschefen dock att skolmiljön ej lockar allmänheten och tror sig veta, att det är därför många söker sig därifrån. Dessutom krävs passage genom skolbyggnaden, för att nå biblioteket, något som de alla tror skrämmer allmänheten. Många av allmänhetens låntagare har efterlyst separat ingång till biblioteket direkt utifrån, uppger de. Rektor tycker att "lokalerna är suveräna" ur skolans synvinkel. Denne tycker också, att det är bra att allmänheten kommer in i skolan, men är medveten om att de önskat sig en egen ingång.

Just läget i markplan är det mest positiva som framhålls av filialföreståndaren på detta bibliotek. Skyltningen, såväl ut- som invändigt, karaktäriseras av filialföreståndaren som dålig. Skolbibliotekarien tycker, att läget i byggnaden är bra, skulle inte kunnat ligga på något annat sätt. Samtliga på detta bibliotek uppger att ortens centrum under senare år allt mer har förskjutits bort från skola/bibliotek.

Båda bibliotekscheferna tycker, att ytan på biblioteken är otillräcklig. Det blir svårt att exponera och ändra om med små ytor. Den ena filialföreståndaren upplever en viss trängsel, framför allt i den egna arbetsmiljön, men ser också fördelar med närheten. Läraren däremot är nöjd med biblioteket. Ytan upplevs även av den andra filialföreståndaren som otillräcklig, med för få studie- och sittplatser. Skolbibliotekarien här tycker också att det är alldeles för trångt.

På bibliotek A uppger bibliotekschefen att biblioteket har öppet 16 timmar fördelat på fyra dagar. Inga klagomål har förts fram på att det är för lite öppet. Detta gäller framförallt allmänhetens öppettider. Bibliotekschefen påpekar, att om skolan är intresserad av att bekosta ytterligare biblioteksservice välkomnas det. Rektor här är glad över att man fått till ett fungerande schema, även om bättre öppethållande för skolans räkning skulle vara önskvärt. Det framkommer inga direkta klagomål på för litet öppethållande från denne filialföreståndaren heller. Läraren tycker, att öppettiderna är bra, men det skulle behövas mer. Det skulle vara bra, om barnen mer spontant kunde komma till biblioteket under lektionstid. Just nu fungerar inte detta, påpekar läraren.

Bibliotekschefen på bibliotek B uppger, att det finns möjlighet för allmänheten att låna på dagtid, men enbart två kvällar i veckan. Huvudbiblioteket är mer utrustat på alla vis. Rektor tycker här att öppettiderna är bra på alla sätt och vis. Biblioteket är nästan alltid öppet, så att skolan kan använda det. Skulle det vara stängt, finns det alltid en bra anledning till det. Skolbibliotekarien tycker att öppettiderna är tillräckliga, med tanke på att det är en biblioteksfilial. För skolans räkning är det ju öppet varje dag och bemannat med skolbibliotekarien för skolans räkning. Det framkommer inga direkta klagomål ifrån filialföreståndaren angående öppettiderna.

Dagtid är bibliotek B nästan alltid bemannat av skolbibliotekarien, medan bibliotek A står tomt flera timmar. Ett, på skoltid, tomt/obemannat/icke tillgängligt, bibliotek uppskattas inte, intygar båda filialföreståndarna.

6.1.8 Resurser

Samtliga intervjuade för bibliotek A's räkning känner till att all resurstilldelning för det integrerade biblioteket ligger under kulturförvaltningen. I samband med integrationen överfördes, en gång för alla, medel från skolans budget. Skolan köper extra timmar för exempelvis bokprat. Rektor tar upp filialföreståndarens stressade och pressade arbetssituation, men påpekar att i dagsläget finns inte resurser till att avhjälpa detta. Filialföreståndaren upplever, att den inre tiden minskar allt mer, och att hon måste utföra allt fler arbetsuppgifter under öppettid.

Även samtliga på bibliotek B uppger att det gjorts en uppgörelse där skolan står för s.k. hårda varor t.ex. möbler, hyllor, och datorer. Biblioteket inrymmer i sin budget medel för s.k. mjuka varor, t.ex. medier, programvara och personal. Rektor här betonar här bibliotekspersonalens betydelse.

Bibliotekscheferna är nöjda med den utrustning som finns på biblioteken. ”Visst kan man väl alltid önska sig mer, men det är alltid en fråga om resurser,” säger den ena bibliotekschefen. Båda rektorerna anser att respektive biblioteks datorer räcker till och påtalar att fler datorer finns ute i klassrummen. I övrigt fick vi inga kommentarer om utrustning. Datorernas användning har betytt ett lyft för biblioteket, såväl för personalens som biblioteksanvändarnas behov, uppger båda filialföreståndarna. Otillräckligt antal och krångel med datorerna upplevs som hinder i verksamheten.

6.1.9 Medier

Bibliotekscheferna säger, att det är personalen på de integrerade folk- och skolbiblioteken som bestämmer över inköp av media. På båda biblioteken upplever filialföreståndarna sig ha goda möjligheter att påverka mediaurvalet. Utrustning av böcker sker, för båda bibliotekens räkning, både på huvudbiblioteket och på filialen. Medieanslaget anser båda filialföreståndarna vara ganska bra.

På bibliotek A säger bibliotekschefen också att filialföreståndaren, genom bra kontakt med lärarna, får förslag/tips till inköp, vilket ger lärarna delaktighet. Rektor här uppskattar att filialföreståndaren gärna vill ha tips och idéer ifrån inköp, och har uppmuntrat lärarna att utnyttja möjligheten att påverka medieurvalet. Läraren här säger, att allt som efterfrågas köps in. Det finns även möjlighet för lärarna att komma med inköpsförslag på biblioteksråden.

På bibliotek B upplever rektor biblioteket som lyhört inför skolans önskemål och påtalar att medieanslaget är väl tilltaget. Skolbibliotekarien på detta bibliotek ansvarar för inköp som görs av skolbiblioteksanslaget. Dessa medier iordningställs sedan mestadels på huvudbiblioteket.

Bibliotekscheferna uppger båda att biblioteket numera allt mer räknas som ett läromedel. På bibliotek A säger bibliotekschefen att trots det, är det svårt att ta från läromedelsanslaget till biblioteket, även om skolan i övrigt är villig att skjuta till medel. Rektor här säger, att denne upplever, att läromedelsbegreppet på senare år har kommit att vidgas, och framhåller bibliotekens och bokens betydelse i den problembaserade undervisningen. Även rektor på bibliotek B påtalar bibliotekets och böckernas betydelse i och med det undersökande arbetssättet.

6.1.10 Personal

Personalen på de båda biblioteken, en filialföreståndare vardera samt en skolbibliotekarie på det ena biblioteket, är samtliga anställda av samma förvaltning som respektive kommuns folkbibliotek sorterar under. Båda bibliotekscheferna hyser viss oro över personalen på de integrerade biblioteken. De har en mycket stressad arbetssituation och ”knärr” i och med den framgångsrika verksamheten. Indragningar sker hos alla förvaltningar. Det är därför svårt att få stöd från skolan för ökad bemanning på skolbiblioteken. Det är också svårt att få gehör uppåt i organisationen, eftersom kostymen måste krympas ner. Då anses bibliotekets krav vara rätt så lättviktiga, framhåller en bibliotekschef. Båda rektorerna ser bibliotekspersonalen som oerhört betydelsefull.

På bibliotek A säger bibliotekschefen, att det finns ett gammalt principbeslut i kulturnämnden, att utbildad bibliotekspersonal ska tillsättas på lediga tjänster på filialbibliotek i den kommunen. Filialföreståndaren här har ej har någon längre utbildning på området, men besitter lång praktisk erfarenhet. Utbildad personal har större stöd från huvudbiblioteket, uppger bibliotekschefen. Behovet av ytterligare kunskaper påtalas av denne filialföreståndaren.

På bibliotek B tjänstgör en fackutbildad skolbibliotekarie samt en filialföreståndare. ”Detta är idealiskt”, enligt bibliotekschefen. Skolbibliotekarien står för skolans service och filialföreståndaren håller kontakt med övriga närsamhället. Den vikarierande filialföreståndaren här har däremot ingen bibliotekarieutbildning, utan besitter precis om den ordinarie filialföreståndare, en lång praktisk erfarenhet. Ingen av rektorerna nämner bibliotekspersonalens utbildning.

Båda rektorerna uppger, att gemensam fortbildning för de båda personalgrupperna inte förekommer, bara konferenser. Personalgrupperna ges ingen möjlighet att på detta sätt sätta sig in i varandras jobb, men mötena i skolan ger mycket, anser såväl de intervjuade filialföreståndarna, skolbibliotekarien som läraren. Båda filialföreståndarna har viss möjlighet att delta i och deltar också i fortbildning av olika slag, dock anordnade av kulturförvaltningen. Ingen av dem uppger sig ha genomgått någon fort- eller utbildning för att sätta sig in i skolans arbetssätt. Kontakterna med skolans personal sker mestadels genom möten, exempelvis på fikaraster. Samarbetet med den förra lärarbibliotekarien, som i båda fallen arbetar kvar som lärare på skolan, förekommer inte.

På bibliotek A säger bibliotekschefen att det måste göras upp en kompetensutvecklingsplan, som utgår från både individ och tjänst, men i grunden ska en kompetensutvecklingsplan vara individuell. Där är de inte riktigt än, menar bibliotekschefen. Rektorn här säger, att bibliotekschefen har kommit med förslag på gemensam fortbildning, som tyvärr ansågs vara för kostsam. Läraren säger att det skulle vara mycket bra med en gemensam fortbildning, så att de olika personalgrupperna fick en chans att sätta sig in i varandras professioner.

På bibliotek B uppger skolbibliotekarien att det inte finns så stora möjligheter till fortbildning. Det beror på om man vill åka på en kurs eller en konferens. Vad gäller möjlighet till att få fortbildning, för att sätta sig in i skolans arbete, menar skolbibliotekarien, att det är en prioriteringssak, i och med att resurserna inte är tillräckliga för fortbildning.

Bibliotekscheferna säger, att personalen på biblioteket har biblioteksundervisning samt deltar i bokprat på skolan. Inte för någon av filialföreståndarna ingår deltagande i klassrumsundervisningen i ordinarie tjänstgöring. På bibliotek A har filialföreståndaren boksamtal, och tror sig även kunna göra en insats i undervisning i internetanvändning. Filialföreståndaren uppger emellertid, att tid och resurser inte räcker till för detta. Läraren där säger att det skulle vara ”jättebra”, om bibliotekarien kunde ställa upp med att handleda eleverna i informationssökning samt källkritik. Det vore även bra, om eleverna fick lära sig att hitta bättre i biblioteket och förstå sig på vad ”kombinationerna” på böckerna betyder. Läraren är medveten om, att det tyvärr ej finns resurser till detta, utan tycker att bibliotekarien gör ett bra jobb efter de resurser och den tid densamma har.

På bibliotek B säger bibliotekschefen, att skolbibliotekarien handleder eleverna i informationssökning. På detta bibliotek, där en skolbibliotekarie tjänstgör, har densamme ansvaret för kontakterna med skolan och utför det mesta praktiska arbetet i samband härmed. Skolbibliotekarien uppger, att denne ej deltar i undervisningen i klassrum, men säger vidare, att det skulle vara "kul" att vara med och hjälpa till vid informationssökning och tala om källkritik o.s.v. Den undervisning skolbibliotekarien står för är den traditionella biblioteksundervisningen samt bokprat. Det finns ännu ingen organiserad undervisning i datoriserad informationssökning på biblioteket, men tankarna finns på detta, uppger skolbibliotekarien.

7. Analys och diskussion

Vi kommer i detta kapitel att knyta samman teori och tidigare forskning med vår egen undersökning. Sist i kapitlet återfinns våra slutsatser av arbetet.

Vårt syfte med denna uppsats är att ta fram exempel på olika sätt att planera, genomföra och följa upp organisationerna på två integrerade folk- och skolbibliotek.

7.1 Frågeställningar

Vår övergripande problemformulering mynnade ut i fyra frågeställningar som vi här ska diskutera kring.

7.1.1 Vad säger tidigare utredningar samt debattinlägg om integrerade biblioteks funktion?

Det integrerade biblioteket ska fylla såväl folk- som skolbibliotekets funktion. Litteraturen ger vid handen att till folkbibliotekets funktioner hör att vara tillgängligt för allmänheten och tillhandahålla medier för förströelse, bildning och utbildning (Nationalencyklopedin, 1991, Band 6), att utgöra kulturcentrum (Folkbibliotekens samverkan med skolan, 1982, s. 84) och ett lokalt kunskapscentrum för att möjliggöra ett livslångt lärande (Unescos folkbiblioteksmanifest, 2000, s. 9). Både Kühne och Limberg menar, att skolbiblioteken ska fylla tre funktioner. Dessa är den pedagogiska, vilken innebär att utgöra ett redskap i ett problemorienterat arbetssätt och en arbetsplats för studier och informationssökning, den kulturella och den sociala, se kap. 4.2.2, s. 21 i denna uppsats (Kühne, 1993, s. 37; Limberg 1990, s. 69f).

I motsats till flertalet andra åsikter i frågan har Louise Limberg, sedan mer än ett decennium, hävdad skillnaderna mellan folk- och skolbibliotek, bl. a. sett till de båda bibliotekstypernas funktioner. Hon menar, att bibliotekets kulturella och sociala funktioner är gemensamma för de båda bibliotekstyperna, medan de skiljer sig åt mer vad gäller folkbibliotekets uppgift att tillhandahålla information och förströelse och skolbibliotekets pedagogiska funktion, se kap. 4.2.4, s. 24 i denna uppsats. Denna har dock i allt högre grad kommit att, i praktiken, åligga även folkbiblioteken i och med det ökande antalet vuxen / distansstuderande av olika kategorier, tycker vi oss ha sett såväl i litteraturen som i vår undersökning. För att det integrerade biblioteket skulle ha personella resurser att fylla den pedagogiska funktionen, inrättades, i samband med integrationen, en skolbibliotekarietjänst på bibliotek B. Filialföreståndaren riktar sitt arbete huvudsakligen mot allmänheten. Bibliotek A bemannas av en filialföreståndare, vars tjänst utökades med tidigare lärarbibliotekariens tjänst i samband med integrationen. Dessutom ”köper” skolan idag ytterligare timmar för boksamtal i klasserna.

Behovet av förändrad och utökad service från biblioteken, i och med att allt fler lever i en process av livslångt lärande, ligger också till grund för Skolverket och Statens Kulturråds utgivning av Titti Hasselrots idéskrift, *Allas bibliotek*. Den uppdelning av bibliotekstyper som tidigare varit gängse - folk- och skolbibliotek respektive högskole/-universitetsbibliotek och företagsbibliotek ses, utifrån ett modernare perspektiv, på ett annat sätt av Johanna Hansson (Skolbiblioteken i Sverige, 2001, s. 9ff). Här sammanförs skolbibliotek och högskolebibliotek utifrån behovet av samarbete kring den pedagogiska funktionen.

Bibliotek B som fått personalförstärkning i form av en skolbibliotekarietjänst i samband med integrationen kan också därigenom sägas ha fått en kompetenshöjning som också kommer allmänheten till godo.

Även om samarbete mellan skola och folkbibliotek förekommer i form av läsprojekt, skolans bokförsörjning, klassbesök på biblioteket och annat, anger flera av utredningarna på området samlokalisering som en klar gräns för definitionen integrerat bibliotek (Folkbibliotekens samverkan med skolan, 1982, redogjord för i I nöd och lust, 1991, s. 12; Limberg, 1993, s. 20).

Inom dessa gemensamma lokaler ska tillräckliga utrymmen med adekvat utrustning, medier och kompetent personal med tillräcklig arbetstid finnas, för att möta såväl grupper som enskilda biblioteksanvändares skiftande behov. Här ska alla användare finna kunskap för ett livslångt lärande, en kulturell utveckling och ökad läskunnighet (Unescos folkbiblioteksmanifest, 2000, s. 9, 12). Båda biblioteken uppfyller kravet på att betraktas som integrerade vad beträffar utnyttjandet av gemensam lokal. Lokalerna, vilka särskilt vid ombyggnad är svåra att kunna påverka, upplevs som otillräckliga. I dessa fall gäller detta särskilt antalet sitt- och studieplatser och möjligheter till tyst läsrum, som bl. a. L. Limberg menar behövs på ett skolbibliotek, se kap. 4.2.4, s. 24 i denna uppsats.

Mycket av utrustningen på ett bibliotek sammanhänger med tillgången på utrymme. Inte på något av de undersökta biblioteken uppgav man sig helt sakna något vad beträffar utrustning, även om flera av de intervjuade tror att, exempelvis fler datorer kunde komma till användning. De intervjuade gläds över att kunna inrymma datorer, möjlighet till släktforskning o.s.v., i de synbarligen välfyllda utrymmena som finns att tillgå. IT, d.v.s. datorer för administration, internetsökning och sökning i respektive biblioteks katalog finns på båda de undersökta biblioteken och används i ökande utsträckning av såväl biblioteksanvändare och personal. För elevernas behov finns ytterligare datorer i klassrummen. Bibliotekens datorisering uppges inte av någon av de intervjuade utgöra motiv till integrationen, som ibland kan vara fallet (Skolbiblioteken i Sverige, 1999, s. 58).

Bibliotekslagens §8 och §9 betonar som uppgifter för biblioteket att stimulera intresse för läsning och litteratur och att tillgodose elevernas behov av material för utbildningen. Bibliotekslagen är vagt formulerad. I landets kommuner krävs inte att det ska finnas en viss typ av skolbibliotek. Det ska bara vara "lämpligt fördelade skolbibliotek" (SFS 1996:1596). I skollagen står inget nämnt om skolbibliotek. För skolans del är läroplanerna (Lpo 94 och Lpf 94) endast riktlinjer och inte lagar. När skolbibliotekens betydelse för undervisningen inte finns klart uttryckta i skolornas måldokument, tycker vi oss se, att det bli svårt att kräva mer resurser för utrustning. Då biblioteken är bemannade av endast en person, vilket är det vanliga, kan det vara svårt för personalen att hinna tillgodose varje individs behov av rätt avpassad litteratur och samtidigt hinna med att sköta utlåningen. Den intervjuade skolbibliotekarien menar, att möjligheten att möta grupper och ge god service ökar väsentligt, de gånger biblioteket är dubbelbemannat.

Enmark nämner, i sin beskrivning av folkbibliotekens verksamhetsbredd, betydelsen av att biblioteket möter användarna på ett nyanserat sätt, utgående ifrån att dessa närmar sig biblioteken utifrån varierande motivationsgrunder. Till bibliotekens övergripande uppgifter hör, enligt Enmark, att bedöma, införskaffa, förvara, organisera och vara beredd att presentera utsagor, bedöma avnämarnas behov, producera utsagor och handlingar som förmedlar utsagor. Enmark placerar folk- och skolbibliotek i samma grupp, vilket gör, att vi menar att hans teori är tillämplig på det integrerade biblioteket, se kap. 4.1.3, s. 18 i denna uppsats (Enmark, 1990, s. 152).

Bibliotek B, som bemannas av två personer med olika ansvarsområden organiserar sina bokinköp så, att personalen köper in adekvata medier för respektive ansvarsområde. Här finns också bättre tid att producera utsagor och handlingar som förmedlar utsagor och att hinna möta användarna/eleverna/avnämarna på ett mer nyanserat sätt.

Ingen av de intervjuade upplever medieanslaget som otillräckligt, även om flera av de intervjuade - på olika nivåer - tillägger att det aldrig kan bli för stort. Mediesamlingarna är gemensamma för skola och bibliotek, på båda biblioteken, även om inte samma personal gör urvalet på bibliotek B. Gemensam mediesamling utgör ett kriterium på ett integrerat bibliotek, se kap. 4, s. 15ff i denna uppsats. Genom de bedömda medier, som biblioteken på olika sätt införskaffar, kan de förmedla utsagor som fyller en del av den kulturella funktionen. Hit hör läsoplevelser, i form av beskrivningar av den egna och andras kulturer under olika tider eller sådana som beskriver handlingar och annat som det går att identifiera sig med. Förhoppningsvis kan dessa läsoplevelser stimulera till eget skapande (Limberg, 1990, s. 69-79). Bokprat/-samtal är sätt att presentera bibliotekets utsagor, som Enmark menar hör till bibliotekets uppgifter. Med sådana arbetar bibliotekspersonalen på båda de bibliotek, vi har undersökt. Bokprat/-samtalen utgör tillsammans med författarbesök, utställningar, sagostunder m. m. sätt att fylla bibliotekets kulturella funktion förutom ordinarie bokutlåning. Otillräckliga utrymmen på de undersökta biblioteken omöjliggör annat än program i det lilla formatet.

Idag hörs många röster som beskriver biblioteket som skolans och ortens hjärta, mötesplats, vardagsrum - ett trivsamt ställe dit man gärna går. B. Kühne påpekar, att till ett otrivsamt bibliotek vill ingen gärna gå (Kühne, 1993, s. 207f, 228). Hon understryker, i motsats till bl. a. Limberg, att den sociala funktionen kan innebära, att eleverna deltar i bibliotekspersonalens praktiska göromål. Något sådant förekommer inte vid de bibliotek vi undersökt. Limberg framhåller biblioteket som en plats att tillbringa ledig tid vid (Limberg, 1990, s. 70). I de bibliotek vi undersökt finns inte många vare sig sitt- eller studieplatser. Den intervjuade skolbibliotekarien uttryckte sig ungefär så här: ”Kommer det in en klass, finns knappt utrymme åt alla. Kommer det sedan in fler biblioteksanvändare - elever eller allmänhet - finns inte en ledig stol i hela lokalen.” På båda biblioteken kunde det fungera bättre, om utrymmena vore rymligare. Det kan behövas, när många biblioteksbesökare i olika åldrar och med olika behov besöker biblioteket samtidigt. Som situationen är idag, är det svårt att hitta en enskild vrå utan att störa eller störas av andra.

Enmark tar i sin modell upp bibliotekets sociala möjligheter. På biblioteket ges tillfälle att gratis kunna komma in och sitta en stund eller bara använda sig av toaletten. Här möter besökaren andra människor om han/hon vill (Enmark, 1990, s. 152 samt från hans föreläsning om sin modell). Som framhålls av såväl bibliotekschef som bibliotekspersonal, som vi intervjuat, är det en svår avvägningsfråga att förlägga öppettiden för allmänheten både så att den utnyttjas väl och så att det uppskattas av allmänheten.

Limberg menar, att ledig tid kan användas för att i biblioteket finna läsning för förströelse (Limberg, 1990, s. 70). Även Enmark menar, att biblioteket ska möta avnämarnas behov av förströelse och nöje genom att tillhandahålla mer komplexa och förströelserika utsagor (Enmark, 1990, s. 152). Det integrerade bibliotekets sammanslagna mediebestånd utgör en större möjlighet, än vad flera mindre bibliotek har, att påverka utvecklingen på en mindre ort. På det något större biblioteket finns ökade möjligheter att upptäcka litteratur som väcker läslusten (Limberg, 1993, s. 18 ; I nöd och lust, 1991, s. 78 ; Kühne, 1993, s. 230, Hasselrot, 2001, s. 17 ; Sundstedt, 2000, s. 99).

På de bibliotek vi undersökt fanns det på bibliotek A ett väl utvecklat samarbete mellan skola och folkbibliotek redan före integrationen. Detta tolkar vi, som att det gamla skolbiblioteket inte räckte till för att svara mot efterfrågan. I det här fallet samlade kommunen resurserna, som tidigare skol- och folkbibliotek hade. Dessa resurser satsades på det integrerade bibliotek, som idag upplevs som otillräckligt av intervjuad lärare och där intervjuad personal bjuder på sina tjänster generöst och med en, som vi upplever beundransvärd entusiasm. Både rektor och bibliotekschef är medvetna om den otillräcklighet som upplevs av många. Rektor anser dock att de, utifrån givna resurser, gjort framsteg vad beträffar bibliotekets tillgänglighet för skolan. Behov av underhållning och information som ökar samt väckt läsintresse genererar behov av ytterligare resurser.

På bibliotek B har de på mindre än tio år kommit att bygga upp en så framgångsrik verksamhet, att resursförstärkning på personalsidan setts som en nödvändighet under senare år, uppger bibliotekschefen. Om lokalerna där vore större och medierna kunde exponeras bättre, tror vi, att ökade möjligheter kunde ges för ännu fler användare att ta del av de utsagor som bibliotekets medier av olika slag förmedlar. På så sätt kunde ännu mer information och läsupplevelser komma biblioteksanvändarna till godo - inte bara som lån utan även i biblioteksmiljön.

Även om Hasselrots, *Allas bibliotek*, från år 2001 betonar det livslånga lärandets inverkan på den förändrade användningen av folkbiblioteken, återfinns mycket rörande bibliotekets pedagogiska funktion i litteraturen som rör skolbibliotek och lärande, t. ex Hård av Segerstads, *Problembaserat lärande*. B. Kühne menar, att informationssökning - en kunskap som gör eleverna självständigare, mer positiv, kreativa och därmed deras kunskapsbehållning bättre - kräver personal, tid och god planering mellan lärare och bibliotekarier (Kühne, 1993, s. 241).

Personal på båda de bibliotek vi undersökt menar att om tillräcklig tid gavs, så finns hos bibliotekets personal kompetens att bistå med undervisning i internetanvändning. Arbetstiden räcker emellertid bara till löpande arbetsuppgifter, i vilka ändå hjälp med OPAC-användning i det lokala bibliotekssystemet ingår.

Rektor på bibliotek B´s skola menade att det är synd att eleverna använder bibliotekets dator mest till ovidkommande saker, som chat och spel. Informationssökning, som bibliotekets datorer främst är avsedda för, utnyttjas de inte mycket till. Vi funderar då över, om undervisning i informationssökning skulle kunna åstadkomma förändrade vanor vad beträffar elevernas datoranvändning.

Bemanningsgraden på bibliotek B är högre än på bibliotek A´s. Där uppger skolbibliotekarien, att viss undervisning i bl. a. klassifikationssystemet hinns med. Skolans bibliotek ska vara en lugn plats för studier, menar Kühne (Kühne, 1993, s. 37-38). I de båda undersökta biblioteken, tror vi, att det är svårt att förverkliga den bilden av biblioteket, om en klass kommer in samtidigt. Lokalerna är för små. Den intervjuade skolbibliotekarien, som tidvis tjänstgör samtidigt som filialföreståndaren, påpekade att dubbelbemanning av biblioteket, ger bättre möjligheter att ge god service och hjälp, då många biblioteksbesökare vistas samtidigt i lokalerna. Folkbibliotekets tillgänglighet, det faktum att det är öppet för alla och att användarna tycker att det är ointressant vem som är dess huvudman, gör att trycket på folkbiblioteken från ett ökande antal studerande på olika nivåer, har tilltagit under senare år. När de integrerade biblioteken fungerar, kan de vara en modell för en kommun att möta de behov av litteratur och handledning som det livslånga lärandet kräver (Skolbiblioteken i Sverige, 2001, s. 9ff).

7.1.2 Varför integreras folk- och skolbibliotek?

Av de motiv till för- och nackdelar med integration som nämns i litteraturen nämns främst den ekonomiska, vilket vi tror är innebörden i "bättre resursutnyttjande" (Limberg, 1993, s. 16; Kühne, 1991, s. 230; I nöd och lust, 1991, s. 78; Eriksson, 2000, s. 81; Hasselrot, 2001, s. 33f). Andra orsaker till integration som tas upp i litteraturen är bibliotekets datorisering (Skolbiblioteken i Sverige, 1999, s. 58), fördelen med färre väl fungerande biblioteks-enheter jämfört med många mycket små bibliotek. Detta är främst en glesbygdsproblematik och beslutsfattare ser ibland integration som ett sätt att visa att biblioteket värdesätts och att man vill bevara det (I nöd och lust, 1991, s. 37; Hasselrot, 2001, s. 33f; Limberg, 1993, s. 16; Kühne, 1991, s. 230).

I tider av ekonomisk nedgång minskar ofta resurstillgången. Båda de bibliotek som vi undersökt, integrerades under 1990-talet, en tid av ekonomisk tillbakagång. Båda de intervjuade bibliotekscheferna ser i integrationen också en möjlighet att behålla filialerna, då allmänheten i allt högre grad använder sig av huvudbibliotekets större och rikligare utbud. Ett redan påbörjat samarbete med skolan på en ort där skolan skulle byggas om, nämner bibliotekschefen vid bibliotek A som orsak till integration. Rektorerna menar att kommunerna såg en möjlighet att närma skola och folkbibliotek, särskilt på den av orterna där skolan redan allt mer kommit att använda sig av folkbiblioteket. Ett ypperligt tillfälle gavs vid ombyggnad av skolan. Rektorn vid bibliotek B beskriver det helhetsbegrepp på utbildning vari biblioteken involverades, som orsak till integration. I detta ingick ombyggnad av den skola, i vilket bibliotek B nu är inrymt. Båda filialföreståndarna menar att ombyggnad av skolan i det ena fallet kombinerat med ekonomiska skäl utgjorde grunden för integrationen. Skolbibliotekarien säger sig ha uppfattat, att integrationen hade med hot om nedläggning av filialen att göra. Den intervjuade läraren känner inte till orsaken till integration.

Skolans och bibliotekens allt närmare beröring och samarbete, vilket särskilt påtalas av tre av fyra intervjuade på bibliotek A, utgjorde ett naturligt steg på vägen mot integration. Kan detta bero på tillämpningen av den nya läroplanens, Lpo94, intentioner undrar vi? Louise Limberg, lärare och forskare på bibliotekshögskolan i Borås, framhåller förutom de fördelar som samutnyttjande av resurser utgör, både kulturpolitiska och pedagogiska skäl till integration (Limberg, 1993, s. 16). Bibliotekets närhet till alla barn, vilket ökar möjligheterna för dessa att få vana vid biblioteket, som Limberg också tar upp, framhålls framför allt av den filialföreståndare, som redan före integrationen, börjat samarbeta med skolan. Båda rektorerna instämmer och framhåller betydelsen av att människor i olika åldrar får tillfälle att mötas - inte minst kring litteraturen - som en rektor uttrycker sig. Detta faktum tas upp som en fördel med integrerade bibliotek (I nöd och lust, 1991, s. 78). Såväl lärare som skolbibliotekarie framhåller möjligheten till och fördelarna med kontakt med och användande av biblioteket. Bibliotek B ingår i en genomtänkt omorganisation av kommunens skolväsen. I detta kunde de tankar som också där funnits på ett närmare samarbete mellan skola och bibliotek förverkligas. Omorganisationen har resulterat i att all kommunal biblioteksverksamhet i denna kommun sorterar under folkbibliotekets förvaltning. Både skola och bibliotek styrs här av samma politiska nämnd.

En annan orsak till integration, som tas upp i litteraturen, är bibliotekets datorisering (Skolbiblioteken i Sverige, 1999, s. 58). Ingen av de intervjuade tar upp det som orsak i dessa fall.

Att integration är vanligare vid mindre enheter framgår av bl.a. *I nöd och lust*, 1991, s. 78; Limberg, 1993, s. 16 samt Kühne, 1991, s. 230. Som även Hasselrots, *Allas bibliotek*, 2001, s. 33ff tar upp ser kommuner i glesbygd integration som en möjlighet att bibehålla biblioteksservicen. Båda de integrerade biblioteken vi undersökt är filialer i kommuner med ett befolkningstal mellan 10 000 och 16 000 personer. Båda bibliotekscheferna hävdar att integration var ett sätt att stärka respektive filials fortsatta existens. En av filialföreståndarna och den intervjuade skolbibliotekarien menar detsamma.

Även om samtlig intervjuad bibliotekspersonal och även bibliotekscheferna beskriver en intensiv och tuff arbetssituation på de integrerade biblioteken, framkommer också glädje och entusiasm. Kan detta kanske ses som exempel på den vitalisering som nämns i Hasselrots, *Allas bibliotek*, 2001, s. 17.

De spännande utvecklingsmöjligheter som I. Eriksson nämner som en fördel vid integration, tycker vi oss inte ha märkt mycket av (Eriksson, 2000, s. 83). Tids- och resursbrist förhindrar annat än begränsade möjligheter till fortbildning.

Inte heller gavs möjligheter för de båda personalgrupperna att sätta sig in i varandras arbetsuppgifter, för att underlätta förståelsen i samband med planeringen av integrationen (Folkbiblioteken samverkan med skolan, 1982, redogjord för i *I nöd och lust*, 1991, s. 12). Gemensamma studiedagar för de båda personalgrupperna förekommer inte, på något av de bibliotek, vi undersökt. Gemensamma fikaraster, viss social samvaro o.s.v. framhålls av alla de intervjuade som den bästa möjligheten till kontakt - en möjlighet för den ensamma filialföreståndaren eller skolbibliotekarien att möta arbetskamrater. Detta framhålls också som något positivt med integration av I. Eriksson (Eriksson, 2000, s. 83).

Organisatoriskt står bibliotekspersonalen ändå ensam mot de stora lärarkollektivet. Den intervjuade läraren tror, att servicen till skolan skulle kunna förbättras, om filialföreståndaren vore anställd av skolan. Rektorer ser för- och nackdelar med, att bibliotekspersonalen inte är anställd av skolan. Rektorn vid bibliotek B tvivlar på, att skolan skulle klara av bibliotekspersonalens kompetensutveckling, och kommer, i sitt resonemang, fram till att nuvarande anställningsorganisation, skolbibliotekarie och filialföreståndare anställd av biblioteket, kanske ändå är bäst. Bibliotekschefen vid bibliotek B är klar över, att det integrerade bibliotekets personal kan ha svårt att känna total samhörighet med vare sig arbetskamraterna i skolan eller inom biblioteksorganisationen. Här ser också bibliotekschefen en klar skillnad i arbetssituationen för skolbibliotekarierna jämfört med bibliotekets övriga bibliotekarier, ett faktum som om möjligt borde rättas till, menade densamma.

Vad beträffar kännedom om historiken rörande integrationens planering och genomförande är det lätt att iaktta att den varierar beroende på anställningstid, hur involverad var och en varit, hur mycket möda var och en har lagt ned på att sätta sig in i denna process samt hur väl dokumenterad processen är. Graden av deltagande ger större möjligheter till reflexioner, till att dra slutsatser och till att komma med förslag till förändringar.

Det är svårt att avgöra om positionen i organisationen eller den korta anställningen hos lärare och skolbibliotekarie utgör orsaken till, att det inte har så stor kännedom om hur integrationsprocessen gått till. Filialföreståndarna, oftast ensamma på biblioteken och anställda av kulturförvaltningen, har i dessa fall större kännedom. En av dem uttrycks, av sin bibliotekschef, ha bevakat filialens intressen vid integrationen. Även den andra deltog i processen, känner hennes vikarie, som vi intervjuat, till.

Båda rektorerna syns oss tämligen väl insatta i så väl historik som dagsläget - engagerade och fyllda av åsikter om respektive integrerade bibliotek. Av bibliotekscheferna deltog en under hela processen, bibliotekschef vid bibliotek A, varpå denna väl känner till historik och orsaksförhållanden. Under åren som gått sedan integrationen har erfarenheterna givit upphov till tankar och funderingar rörande såväl för- som nackdelar med integrationen.

Genomgående uppfattar vi det som att förankringen hos skolans jämförelsevis stora personal på lärarnivå inte är lika djup som på motsvarande nivå, filialföreståndarnas, på biblioteket. De möjligheter till gemensam utbildning och gemensamma diskussioner om och visioner för verksamheten som rekommenderas i litteraturen tycks inte ha förekommit i någon större omfattning (Folkbiblioteken samverkan med skolan, 1982, s. 82; Eriksson, 00, s. 80, I nöd och lust, 1991, s. 34).

7.1.3 Vilka är inblandade i initiativet till och genomförandet av integrationen?

Några centrala styrdokument för hur just de integrerade biblioteken ska organiseras samt ansvarsfördelningen mellan skola och bibliotek ska fördelas kan vi ej finna nämnda i den litteratur vi läst. Varje kommun organiserar och driver verksamheten som de själva finner lämpligt utifrån sina lokala förutsättningar följande gällande lagstiftningar på skolans och bibliotekens områden (Bibliotekslagen, m.m). Initiativ från olika håll till organisationer av tämligen skiftande utformning kan därmed komma att skapas, utifrån lokala förutsättningar (Limberg, 1996, s. 26). I de fall, vi undersökt verkar skolans förändringsarbete, såväl organisatoriskt som fysiskt/ praktiskt, utgöra en stark drivkraft till att integrationsprocessen sätts igång.

Vi tycker oss se, att utan en väldokumenterad integrationsprocess försvinner kännedomen snart, om hur de olika faserna, från initiativ till genomförande, gått till och vilka som varit inblandade. Från vikarierande filialföreståndare till rektor och bibliotekschef märks skillnad mellan dem som varit involverade eller i närheten av integrationsprocessen och dem som kommit flyttande och blivit engagerade i verksamheten som den fungerar idag. Bibliotekschefen på bibliotek B, som hör till den senare kategorin, har tillgång till jämförelsevis grundlig dokumentation av en process som pågick under cirka ett decennium. Därmed blir såväl bakgrund, orsaker som enstaka initiativ till integrationen lättare att sätta sig in i. Den kännedomen kan tänkas underlätta ställningstaganden och handlingar nu och i framtiden. De personer som nämndes vid namn som troliga initiativtagare till integrationsprocessen i denna kommun finns även omnämnda som initiativtagare i dokumentationen vi fått ta del av.

På bibliotek A, deltog tre av fyra intervjuade i integrationsprocessen. De syns oss väl insatta i såväl historik som dagsläget och har många idéer och åsikter om verksamheten av idag. Deras åsikter om initiativtagande till integrationsprocessen är tämligen samstämmig. Här uppger samtliga, att man inte klart kan uppge någon enskild som initiativtagande. En av de intervjuade namnger dock en lokalpolitiker som påskyndare till integrationsprocessen. Planeringen av skolans ombyggnad utgjorde initiativet till att se på hur även folkbiblioteket och dess samarbete med skolan på denna lilla ort, kunde vidareutvecklas. Vi funderar över hur framtiden på detta bibliotek kommer att se ut den dag då dessa tre inte längre finns kvar i verksamheten och den enda dokumentation över integrationsprocessen som finns är ett kommunalt protokoll? De båda intervjuade som ej var i närheten vid respektive integrationsprocess genomförande svarar endera att de ej kan svara på våra frågor, eller bygger sina svar på hörsägen, enligt egna uppgifter.

7.1.4 Vilken betydelse har kontinuerlig uppföljning för det integrerade bibliotekets verksamhet?

Folkbibliotekens samverkan med skolan, 1982, sammanfattad i *I nöd och lust*, 1991, s. 12, nämner som kriterier för hur folk- och skolbibliotek bäst ska kunna utnyttjas dels att bibliotekets verksamhet årligen behandlas i skolstyrelse, kulturnämnd eller motsvarande dels att såväl skolans som bibliotekets personal ser samverkan som ett ständigt pågående arbete, en process där nya former för samarbetet ständigt prövas.

Även i Hasselrots idéskrift, *Allas bibliotek*, 2001, s. 5f, betonas vikten av både väl planerad integration och en ständig dialog för att vidareutveckla samarbetet.

Att inte glömma bort att i de överenskommelser som görs angående det integrerade bibliotekets verksamhet ta med hur man ska förfara, för att möta framtida förändringar, kommer vi fram till är väsentligt. Även en väl förberedd integration kan efter några års alltmer ökande biblioteksverksamhet finna, att överenskommelsen inte är tillräckligt omfattande, vad beträffar kostnads- och ansvarsfördelning, för att framgången ska kunna följas upp med behövliga resurser av olika slag. Särskilt tydligt visar sig detta vara, för de båda bibliotek vi undersökt, i ekonomiskt svaga tider. Även om medvetenheten om bibliotekens ökande resursbehov finns hos rektorer och bibliotekschefer, ser dessa små möjligheter att, utifrån redan träffade uppgörelser, kunna återöppna ytterligare resurstillskott.

Vi ser en fara i, om inte denna situation snart förändras för de här båda bibliotekens räkning. Vi fruktar, att det goda samarbetet mellan skola och folkbibliotek som kommit användarna/avnämarna till godo, kan förbytas i missnöje hos alla berörda parter. Hur länge klarar biblioteket, med nuvarande resurser i olika former – inte minst personalen – att svara upp mot alla studerandes, skolans och dessutom övriga allmänhetens krav?

7.2 Problemformulering

Vi kommer här att diskutera vår övergripande problemformulering:

Hur kan en integration av folk- och skolbibliotek planeras och genomföras?

Som framgår av litteraturen och av de båda biblioteken vi undersökt kan integrerade bibliotek organiseras på olika sätt beroende på skiftande lokala förutsättningar och villkor. Ekonomiska, geografiska och demografiska förhållanden hör till de faktorer som sätter ramarna för hur organisationen byggs upp. Flera av de utredningar på området, som här tidigare berörts, exempelvis Folkbibliotekens samverkan med skolan, 1982; I nöd och lust, 1991; Hasselrot, 2001, väljer därför att medvetet avstå från att leverera några färdiga lösningar. I stället diskuteras och ges idéer och inspiration rörande integrerade bibliotek.

Louise Limberg hävdar i rapporten *Skolbiblioteksmodeller*, 1996, att en faktor i ett väl fungerande samarbete är ett ömsesidigt intresse av att nå gemensamma mål (Limberg, 1996, s. 22). Vi tror att det är lämpligt att dessa gemensamma mål finns nedtecknade i ett måldokument och tycker oss även ha sett det i vår undersökning. Vi tycker oss även se, att måldokument kan vara bra att ha som utgångspunkt för diskussioner kring det konkreta samarbetet.

Som både L. Limberg kommit fram till i *Skolbiblioteksmodeller*, 1996, och som framhålls i *Skolbiblioteken i Sverige, sammanfattning och uppföljning 1999-2001*, s. 16 är skolledarens roll oerhört betydelsefull för möjligheterna att utveckla skolbiblioteksverksamheten. Till skolledarens arbetsuppgifter hör att synkronisera skolbibliotek och skolutveckling. Båda de rektorer, som vi intervjuat, visar kännedom, intresse och engagemang för de integrerade bibliotekens verksamhet. De gläds åt den tilltagande användningen av biblioteket från skolans sida. Samtidigt är rektor vid bibliotek A medveten om, att ökad tillgång till biblioteket och dess tjänster, som lärarna önskar, förutsätter ökad resurstilldelning. Fler öppettimmar för skolan, vilket kräver ökade personalresurser, blir då en nödvändighet, eftersom nuvarande bibliotekspersonal disponerar sin arbetstid optimalt utifrån efterfrågan på bibliotekets tjänster.

De flesta verksamheter förändras p.g.a. yttre påverkan och inre förändringar. För biblioteken kan detta exemplifieras av PBL, och det ökade antalet studerande samt ekonomiska neddragningar och datorisering, se kap. 4.2.3, s. 22 i denna uppsats. Ett uttalat mål för den aktuella verksamheten och resurstilldelning för detta ger en viss trygghet, då personalen är klar över sitt uppdrag, tror vi.

Om inte verksamheten följs upp, diskuteras och resurserna avpassas efter den förändrade verksamheten, finns risk för resursslöseri vid tillbakagång i verksamheten eller missnöje vid upplevd resursbrist bland såväl biblioteksanvändare som personal. Abrahamsson framhåller också, se kap. 5.1.1, s. 37 i denna uppsats, att rationalismen begränsas av ekonomin, teknologi och politik i samhället som organisationen ingår i. Berg menar, att det ligger en svårighet i att få samhällsnivåns intentioner med skolan att slå igenom på aktörsnivå. Först då utvecklas skolan åt det håll samhället vill, menar Berg.

Gällande läroplan förordar ett undersökande arbetssätt. Till detta behövs mer än traditionella läromedel, exempelvis väl rustade bibliotek med ett utbud av varierande medietyper avpassade för olika användarkategorier. De här undersökta exemplen visar på skolans ökade användning av bibliotek. Det ser vi som ett tecken på, att samhällsnivåns intentioner håller på att slå igenom i skolorna på de undersökta orterna. För att de integrerade biblioteken ska kunna svara upp mot förverkligandet av statens intentioner krävs klara riktlinjer om mål, vägar att nå målen samt ansvars- och kostnadsfördelning för organisationen av de integrerade biblioteken, menar vi.

De bibliotek vi undersökt ligger i kommuner som båda har 10 000 - 16 000 invånare, respektive tätort 5000 - 6000. Båda kommunerna hör till länets minst utflyttningsdrabbade kommuner och ligger i kommundelar som tidigare utgjort egna kommuner. Ekonomiskt sett tillhör de inte länets "kriskommuner". Arbetslösheten i dessa kommuner är länets lägsta mätt i procent.

På statlig nivå, den översta i Bergs modell, där vi menar att skola och bibliotek förenas, har tidigare funnits olikheter i skolans och bibliotekens förutsättningar. Medan skolan länge varit reglerad av lagar och förordningar tillkom inte Bibliotekslagen förrän 1996. Den reviderade Bibliotekslag som aviserades till årsskiftet 2001/2002, har vi ännu ej haft möjlighet att ta del av. Båda de intervjuade bibliotekscheferna finner den nuvarande Bibliotekslagen otillräcklig vad beträffar deras betydelse för de integrerade bibliotekens verksamhet. Rektorerne kände inte alls till den.

Såväl skola som bibliotek har kommunen som huvudman, ytterst kommunfullmäktige. Ett flertal varierande nämnds- eller styrelse beteckningar eller konstellationer förekommer som styrande skola respektive bibliotek. Till de vanligare hör skolstyrelse respektive kulturnämnd. Rektor på varje skola ansvarar för att Bibliotekslagen följs och att eventuella lokala målsättningar uppfylls. Dessvärre kände, som vi tidigare nämnt, ingen av de intervjuade rektorerna till Bibliotekslagens innebörd. Verksamheten på det integrerade biblioteket kan ses som både en skolfråga och en biblioteksfråga i likhet med vad som framkommer i *Skolbiblioteken i Sverige, sammanfattning och uppföljning 1999-2001*, s. 14.

Nästa nivå i modellen, där skola och bibliotek har en gemensam förbindelse, är alltså på kommunal nivå. Fastän många förutsättningar i dessa båda kommuner syns likartade ser ändå organisationen av de integrerade biblioteken olika ut. Båda kommunerna valde att integrera p.g.a. ombyggnad av skolan, samt delvis av ekonomiska skäl. I ombyggnadsprocessen involverades på ett senare stadium även biblioteket. Både folkbibliotekets och skolans representanter uppger, att de såg integrationen som ett bra tillfälle att komma närmare varandra geografiskt och verksamhetsmässigt.

Processen gick för bibliotek A snabbt och uppfattas idag av bibliotekschefen som ej helt genomtänkt. I denna kommun finns ingen detaljreglerad överenskommelse, men både rektor och bibliotekschef är dock klara över att ett sådant dokument vore av godo. Vid tiden för integrationen var den typen av dokument inte lika vanligt förekommande, som de är idag, menar bibliotekschefen. Politiskt beslut om integrationen togs, men förutom detta protokoll, där själva integreringen beslutades, finns här inga måldokument speciellt för det integrerade biblioteket. Detta protokoll utgör det enda, idag gällande, dokumentationen av detta integrerade biblioteks verksamhet.

Här integrerades bara denna filial i kommunen vid detta tillfälle. Senare integrerades ytterligare en filial, kommunens andra filial. I samband därmed togs ett principbeslut att alla integrerade filialer i kommunen skulle bemannas med utbildade bibliotekarier i takt med att vakanser uppkommer. Det nämns inte heller något om biblioteket i skolans arbetsplan. Bibliotekets verksamhet regleras av samma styrdokument som kommunens övriga biblioteks-verksamhet. Detta integrerade bibliotek, liksom kommunens övriga, sorterar inte under samma nämnd som skolan i kommunen gör.

En överföring av resurser gjordes "en gång för alla", vid bibliotek A. Då överfördes det tidigare skolbibliotekets personal- och medieanslag till det integrerade biblioteket. Här finns ingen överenskommelse om variationer i resurstilldelningen knutna till graden av bibliotekets användning och detta upplevs idag som svårt att förändra av både rektor och bibliotekschef. Resursfördelningen är otillräcklig samtidigt som skolans användning av biblioteket ökar. Verksamheten av idag drivs med i stort sett samma bemanningsgrad som före integrationen. Vare sig skola eller bibliotek uppger sig kunna bidra med några ytterligare resurser, även om både rektor och bibliotekschef, båda är klara över filialföreståndarens allt mer ansträngda arbetssituation, och vet att resurstillskott skulle behövas. Skolan "köper" dock en del extratimmar. Såväl rektor som bibliotekschef och bibliotekspersonal är klara över, att biblioteket utnyttjas i ökande utsträckning och strävar efter optimalt utnyttjande. Viss irritation över bristande tillgång till biblioteket och dess tjänster framkommer trots detta från lärarhåll. Bibliotekspersonalen anstränger sig, för att disponera arbetstiden på effektivast möjliga sätt.

Rektor och bibliotekschef, vid bibliotek A, träffas men diskuterar ej förhållande på lokal nivå. Den dagliga verksamheten diskuteras i möten med biblioteksrådet, där övriga intervjuade och rektor ingår. Där diskuteras dock ej organisationsfrågor. Bibliotekspersonal, -chef, rektor och representant för lärarna träffas dock aldrig samtidigt någon gång. I denna kommun, prioriterar beslutsfattarna så, att både skola och bibliotek ser det som en omöjlighet att i dagsläget förstärka resurserna för det integrerade biblioteket. Rektor gläds trots detta över att verksamheten nått dit den är idag. Bibliotekschefen ser ingen annan lösning, än att skolan måste stå för finansieringen av ytterligare tillgänglighet till biblioteket för skolans räkning.

Vid bibliotek B sorterar skola och bibliotek under samma nämnd. Samma politiker bedömer de båda verksamheterna, drar upp riktlinjer och fattar beslut utifrån ett samlat perspektiv. De hade omorganisationen av det lokala skolväsendet som grund till en process där skolbibliotekarien kom att ingå i folkbibliotekets organisation. Sedan flera år hade folkbibliotekets kontakter med skolan blivit allt tätare. Ansvarig för barn- och skolverksamheten och dåvarande bibliotekschef arbetade aktivt för att skolbiblioteksresursen skulle förstärkas och involveras i kommunens övriga biblioteksverksamhet. Här sågs till hela kommunens utbildnings- och bildningsbehov. Tre nya tjänster inrättades för detta ändamål. Planerings- och genomförandeprocessen tog mer än tio år.

I denna kommun finns väl dokumenterad överenskommelse som reglerar det integrerade bibliotekets verksamhet samt målsättning för detta specifika bibliotek. Bibliotekschef och rektor träffas idag regelbundet liksom bibliotekschefen och bibliotekspersonalen. Alla fyra intervjuade träffas dock aldrig samtidigt. Nyligen har skola och folkbibliotek diskuterat och kommit överens om fördelning av finansiering av det integrerade bibliotekets verksamhet. Personalen är klar över arbetsfördelningen. Verksamheten har under de, snart tio, år den fungerat varit mycket framgångsrik. I de överenskommelser som fattats ingår inget om ökad eller minskad resurstilldelning i förhållande till verksamhetens storlek, t. ex. utlåning eller besökarantal.

Framgången har kommit att resultera i en ansträngande arbetssituation för personalen, vid bibliotek B. Detta märker bibliotekschefen tydligt, vid jämförelse med arbetssituationen för folkbibliotekets personal. De ytterligare resurser som bibliotekschefen uppger skulle behövas, inte minst för att förstärka skolbibliotekariens ansträngda arbetssituation, är dock inte lätt att erhålla. Kommunens ekonomiska situation tillåter inte, att det integrerade bibliotekets personal förstärks, trots flera års försök att inrätta ytterligare tjänster. Jämfört med många andra liknande bibliotek och andra kommuner är emellertid både bibliotekschef,- personal och rektor nöjda med den jämförelsevis goda resurstilldelningen och stolta över en väl fungerande organisationen.

I de fall vi undersökt är samtlig bibliotekspersonal anställd av biblioteket. Intervjuade lärare och rektorer ser både för- och nackdelar med detta. Läraren tror, att bibliotekspersonalens engagemang för skolan skulle öka, om bibliotekets personal vore anställd av skolan. En rektor räknar upp såväl för- som nackdelar med nuvarande anställningsförhållanden, men kommer fram till att nuvarande organisation antagligen fungerar bäst. Skolan skulle nog ha svårt att klara av personalens fortbildning är rektorerna rädda för. Som framgår av vår modell, kap. 5.3, s. 42 i denna uppsats, förenar det integrerade biblioteket skola och folkbibliotek. Huvudmannen är densamma. Riktlinjerna - lagstiftningen som kunde komma från centralt håll finns inte.

Vi ser en parallell i Abrahamssons beskrivning av ett av rationalismens utmärkande drag, nämligen att de ser organisationernas handlande som en funktion av mål, som uppställs av organisationens huvudman. Saknas uttalade mål kan det vara svårt för chefer att leda, för personal att prioritera och för användare att veta vad de kan förvänta sig med verksamheten. Finns inte för ändamålet kompetent personal, kapabla att fullfölja den valda strategin, uppfylls inte det andra antagandet, som rationalisterna gör, för att en verksamhet ska kunna fungera tillfredsställande (Abrahamsson, 2000, s. 102).

Som framkommer av flera av utredningarna som gjorts om samarbete mellan skola och folkbibliotek samt integrerade bibliotek och av inlägg i debatten i artikelform, har verksamheten på integrerade bibliotek större möjligheter att fungera väl om samordningen mellan skola och folkbibliotek, vad gäller biblioteksservice, regleras i skriftliga överenskommelser, se kap. 4.3, s. 25ff i denna uppsats.

Vi liksom ovanstående utredningar och debattinlägg menar, utifrån undersökningen av dessa två bibliotek vilkas bakomliggande organisationer skiljer sig åt på det lokala planet, att väl dokumenterade överenskommelser vad gäller ansvars- och resursfördelning och målsättningar, vilka fortgående följs upp, underlättar de svårigheter som kan uppkomma när två verksamheter med olika kulturer och traditioner möts på en arbetsplats. I det här fallet utgörs arbetsplatsen av det integrerade biblioteket som utgör ytterligare en nivå där både skola och bibliotek möter sina avnämare/användare. I tider av ekonomisk åtstramning, då resurstillgången är knapp, kan bibliotekspersonalen uppleva stress och otillräcklighet i utbyte från ett framgångsrikt genomfört arbete. Även om bibliotekspersonalen röner uppskattning för sitt arbete från biblioteksanvändarna, finns det gränser för hur mycket och hur länge personalen förmår arbeta i högsta tempo.

7.3 Slutsatser

De slutsatser vi kommer fram till i vår undersökning är bland annat att de två kommunerna har organiserat sina respektive integrerade bibliotek på två helt olika sätt. Gemensamt för de undersökta biblioteken tycks vara att den ekonomiska situation kommunerna befinner sig i har lett till att folkbibliotekens och skolbibliotekens villkor ändrats. I stället för att riskera att filialverksamheten läggs ner så försöker man finna samverkansformer med skolan. Kulturförvaltningen är huvudman för biblioteken och står för all personalkostnad.

I litteraturen tas mål upp i samband med att samarbetet mellan skola och folkbibliotek diskuteras. Vi tycker oss se att det bibliotek som planerade sin integration i närmare ett decennium med noggrant nerskrivna avtal mellan folkbiblioteket och skolan idag fungerar bättre än det biblioteket där integrationsprocessen gick snabbt. Vi tycker oss också se en klar skillnad på hur bibliotekens verksamhet fungerar där det finns en skolbibliotekarie som servar skolan samt en filialföreståndare som servar allmänheten, gentemot det bibliotek där en bibliotekspersonal sköter bägge verksamheterna. I litteraturen poängteras också vikten av fackutbildad personal i biblioteket i skolan. Detta håller vi med om.

Det finns på båda biblioteken en stor vilja till förändring och utveckling, men båda har också begränsade ekonomiska resurser. Om ekonomin inte tillåter mer personalresurser, är det också svårt att sätta igång med utvecklingsarbete och samtidigt sköta den dagliga verksamheten.

Vi har kommit fram till att skolplanen, som alla kommuner enligt lag skall upprätta, inte på något av de undersökta biblioteken, innehåller skrivna centrala mål med intentioner för biblioteket. Alla respondenter var däremot helt övertygade om, att om en gemensam handlingsplan för skola och bibliotek kommer till, blir det dagliga biblioteksarbetet gentemot skolan lättare eftersom personalens roll och elevernas arbetsätt då kan tydliggöras. Vi anser att det i skolans arbetsplan måste finnas mål och riktlinjer för bibliotekens verksamhet. Finns en arbetsplan för biblioteket vet alla parter vilka möjligheterna är och kan därmed ställa krav på varandra, så att intentionerna efterlevs. Målen med biblioteksverksamheten bör klargöra hur samarbetet mellan skola och bibliotek och mellan lärare och bibliotekarie skall organiseras på bästa sätt.

Samtliga respondenter är överens om att det är viktigt med ett centralt läge både i skolbyggnaden och i samhället för att biblioteket ska kunna fylla sin funktion både till allmänheten och skolan.

8. Sammanfattning

Syftet med denna uppsats är att ta fram exempel på olika sätt att planera, genomföra och följa upp organisationerna på två integrerade folk- och skolbibliotek. För att besvara detta formulerade vi fyra frågeställningar, vilka vi besvarade genom litteraturstudier, kvalitativa intervjuer och genom att ta del av, för undersökningen relevanta måldokument. Som bakgrund presenterade vi olika källor som diskuterar folk- och skolbibliotekens utveckling.

Uppsatsens övergripande problemformulering är: *Hur kan en integration av folk- och skolbibliotek planeras och genomföras.*

Den övergripande problemformuleringen strukturerade vi sedan upp i fyra frågeställningar som vi hade till grund när vi gjorde vår analys.

Undersökningsmetoden är kvalitativ intervjumetod, som här innebär en undersökning inom ett specifikt område avgränsat till två kommuner med ett begränsat antal personer. Vi har gjort ett urval på två, icke namngivna, kommuner som vi funnit relativt jämbördiga vad beträffar utveckling, ekonomi, samt relativt stora omgivande glesbygdsområden.

Undersökningen baseras på åtta intervjuer. Intervjuerna gjordes i kommunerna i den lokal respektive respondent valt. Vi har även läst de måldokument och arbetsplaner som fanns att tillgå. I metoden ingår även litteratursökningar och litteraturstudier.

Som teoretisk bas för vårt resonemang har vi redogjort för Gunnar Berg och det organisatoriska perspektiv från vilket han förklarade skolan. Berg redogör för detta i en grafisk modell. Berg använder sig i sin tur av Bengt Abrahamssons rationalistiska ansats, som vi kort redogör för, och utgår från dennes modell när han skapat sin. Han tar i sin modell bl.a. upp vad och vilka det är som påverkar skolan. Såväl samhället i form av lagar och förordningar, som skolans omgivning påverkar hur skolan utvecklas och agerar, enligt Berg.

Intresset för skolbiblioteksfrågor ökar. Om integrerade bibliotek, som också har att fungera som skolbibliotek, finns det mycket få forskningsresultat publicerad i Sverige. Brigitte Kühne har gjort en undersökning där hon studerat konsekvenserna av försök med ökad integration i biblioteket i skolarbetet och där funnit positiva effekter för inläring och elevers självständighet i arbetet. Romulo Enmark har utarbetat en modell för att visa bibliotekens verksamhetsbredd och beskriver därigenom vad biblioteksverksamhet är. Enmark gör i sin modell dock ingen skillnad mellan folk- och skolbibliotek. Louise Limberg, framgångsrik forskare i skolbiblioteksfrågor, hävdar i motsats till Enmark skillnaderna mellan folkbibliotek och skolbibliotek.

Enligt de undersökta biblioteken är den främsta orsaken till att integrera folk- och skolbibliotek ombyggnad och omorganisation av skola samt ekonomiska orsaker. Det är ett sätt att utnyttja de ekonomiska resurserna bättre genom att använda samma lokal och litteratursamling. Allmänheten och skolan har olika behov och det finns en risk för att allmänheten är den grupp som skulle hamna i kläm.

Det kan vara svårt att få personalgrupperna ifrån de båda världarna, skola och bibliotek, att samarbeta. Varje individ har sina invanda arbetsrutiner och vid en integrering blir det dessutom en personalgrupp med flera viljor som måste sammanlänkas. I och med att bibliotekarien lyder under en annan förvaltning än skolans personal, kan denne få svårt att göra sig hörd. Ingen av de båda skolorna satsade speciellt på utbildning för att ge personalen ökade möjligheter att lära känna varandras arbetsområden.

Fördelen med att slå ihop de båda biblioteksorganisationerna är att man då kan utnyttja biblioteksresurserna. Förutsättningarna för att genomföra en integrering varierar kraftigt. Vi ser tydligt att bibliotekens personal ses som en resurs för skolan. Samtliga intervjuade på de undersökta biblioteken är överens om, att allt skulle kunna fungera bättre, om det fanns en handlingsplan för biblioteket med i något av skolans måldokument.

Överlag är rektorerna tillfreds med biblioteken i skolorna och väl medvetna om vilka fördelar det ger med ett välorganiserat skolbibliotek på skolan. De menar, att de nya läroplanernas ord om elevaktivt, undersökande, forskande, vetenskapligt sätt att arbeta gör, att skolorna nu måste börja se biblioteket som ett läromedel. Vi kan konstatera, att kännedomen om vad som står i biblioteks- och skollagen inte är den bästa bland de intervjuade rektorerna.

Slutligen kommer vi i vår diskussion fram till, att det behövs mål för biblioteksverksamheten på skolan. Vi hävdar, att för att få ett fungerande folk- och skolbibliotek måste det från början vara väl planerat med klart uppställda mål och riktlinjer för vem som ska göra vad och ansvara för olika resurser. Uppföljning som tar hänsyn till förändringar inom och utanför organisationen, vilka påverkar bibliotekets verksamhet, bör kontinuerligt göras. Vi anser även, att det i skolans arbetsplan bör finnas klara mål för biblioteket i skolan. Mål med biblioteksverksamheten bör klargöra hur samarbetet mellan skola och bibliotek och mellan lärare och bibliotekarie skall föras på bästa sätt. Bibliotekens mål bör även poängtera bibliotekets pedagogiska roll, anser vi. Utan ordentligt uppställda mål kan inte parterna, kulturförvaltning och skola, ställa krav som leder till att verksamheten utvecklas. Vi är helt övertygade om att de resurser som ställs till bibliotekets i skolans förfogande ifrån kulturförvaltning och skola skulle komma att utnyttjas bättre med klara mål.

Litteraturförteckning

Otryckta källor

Intervjuer med ljudupptagningar och utskrifter ifrån 8 respondenter, med anknytning till de undersökta integrerade folk- och skolbiblioteken, 2002-04, finns i författarnas ägo.

Måldokument och verksamhetsplan samt planeringsunderlag för xxxx bibliotek.

Biblioteksstatistik för xxxx län.

Elektroniska källor

Bibliotekstjänst (2001). *Bibliotekstjänst AB*. <http://www.btj.se> [2001-09-01]

Högskolan i Borås. <http://www.hb.se> [2001-09-01]

Libris. <http://www.kb.se> [2001-09-01]

SFS 1996:1595. *Bibliotekslag (1996:1596)*
<http://www.notisum.se/rhp/sls/lag/19961596.htm> [2001-09-01]

Tryckta källor

Abrahamsson, B. (, 2000): *Organisationsteori: Moderna och klassiska perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Abrahamsson, B & Aarum Andersen, J. (1996): *Organisation: att beskriva och förstå organisationer*. Malmö: Liber-Hermod.

Berg, G. (1981): *Skolan som organisation: en analys av skolans organisatoriska struktur i ett förändringsperspektiv* : Slutrapport från SÖ-projekt "Modeller för lokal utvecklingsplanering och utvärdering. Stockholm: Almqvist & Wiksell.-(Uppsala studies in Education, 15).

Edström, G. (2000): *Filter, raster och mönster : Litteraturguide i teori- och metodiklitteratur för biblioteks- och informationsvetenskap och avgränsande ämnen inom humaniora och samhällsvetenskap*. Valfrid. Borås.

Enmark, R. (1990): *Defining the library's activities* (International publications: 1) Göteborg, Centrum för biblioteks- och informationsvetenskap.

Eriksson, I. (2000): Att flytta samman; det integrerade folk- och skolbibliotekets möjligheter och problem // *Barn & Kultur* 2000, 4-5, s. 80-84.

Folkbiblioteken 1999 (2000): // *Kulturen i siffror*; 2000:2. Stockholm: Statens Kulturråd.

Folkbibliotekens samverkan med skolan. Rapport från en arbetsgrupp inom Folkbiblioteksutredningen. (1982): (DSU 1982:17). Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Folkbiblioteksmanifestet. Skolbiblioteksmanifestet. (2000): // *Svenska Unescorådets skriftserie nummer, 2/2000.* Stockholm: Svenska Unescorådet.

Folk- och skolbibliotek: betänkande och förslag/avgivet av Folkbibliotekssakkunniga (1949): Stockholm:(SOU 1949:28).

Hasselrot, T. (2001): *Allas bibliotek. En idébok om att integrera bibliotek.* Stockholm: Statens Skolverk; Statens kulturråd.

Hebert, G. (2000): Integrerade skol- och folkbibliotek : förslag till ansvarsfördelning // *Barn & Kultur*, 2000, 4-5, s. 88-89.

Holme, I. M & Solvang, B. K (1997): *Forskningsmetodik: Om kvalitativa och kvantitativa metoder.* Lund: Studentlitteratur.

Holmquist, I. & Jilcke K. (1999): *Mål och riktlinjer eller den goda viljan : Vad är det som styr skolbiblioteksverksamheten i tre kommuner?* (Magisteruppsats) Högskolan i Borås.

Kühne, B. (1993): *Biblioteket - skolans hjärna? : skolbiblioteket som resurs i det undersökande arbetssättet på grundskolan.* Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Limberg, L. (1990): *Skolbibliotek : för kunskap och skapande.* Stockholm: Utbildningsförlaget.

Limberg, L. (1993): Vad är det för skillnad mellan folkbibliotek och skolbibliotek // *Skolbibliotek i medvind: Idéer och modeller för framtiden: artiklar ur Barn och Kultur*, 1991-1993. Lund, BTJ, s. 15-21.

Limberg, L. (1996): *Skolbiblioteksmodeller: Utvärdering av ett utvecklingsprojekt i Örebro län.* Borås: Publiceringsföreningen Valfrid.

Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna (1994): Lpo 94 : Lpf 94. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Modigh, B.(1996): Det levande skolbiblioteket // *Kulturrådet informerar*, 1996, 5-6, s.18-23.

Nationalencyklopedin (1991): Höganäs: Bra böcker, 1991 –Band 6.

Repstad, P. (1999): *Närhet och distans : Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap.* Lund: Studentlitteratur.

Segerstad, Helene Hård af: *Problembaserat lärande : Idén, handledaren och gruppen / Helene Hård af Segerstad ... 3. Uppl.* Stockholm: Liber.

Skolverket (1999): *Nationell kvalitetsgranskning av skolan*. Stockholm: Statens Skolverk.

SFS nr: 1996 : 1596 [Bibliotekslagen]. Stockholm: Kulturdepartementet., 1996.

Statens kulturråd (1979): *Skola och folkbibliotek i samverkan*. Stockholm: LiberFörlag (Rapport från kulturrådet 1978:2).

Statens Kulturråd (1991): *I nöd och lust, en metodutredning om integrerade folk- och skolbibliotek*. Stockholm: Statens Kulturråd (Rapport från Statens Kulturråd 1991:7).

Statens Kulturråd (1999): *Skolbiblioteken I Sverige : Kartläggning, analys och probleminventering*. Stockholm: Statens Kulturråd (Rapport från Statens Kulturråd; 1999:1).

Statens Kulturråd (2001): *Skolbiblioteken i Sverige : sammanfattning och uppföljning 1999 –2001*. Stockholm. Statens Kulturråd.

Sundstedt, B. (2000): Projekt Lärcentra i Uppsala skolor // *Barn & Kultur*, 2000, 4-5, s. 98-99.

Utbildningsdepartementet (1994): *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna Lpo 94 Lpf 94*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Wendt, O. & Olmander van Erk, I. (2000): Folkbibliotek och skolbibliotek - samlokaliserade och/eller integrerade - ett omöjligt uppdrag // *Barn & Kultur*, 2000, 4-5, s. 85.

Bilaga 1

Introduktionsbrev

Här kommer det brev med förtydligande upplysningar som jag nämnde vid vår inledande telefonkontakt.

Vi – två studerande vid Högskolan i Borås i ämnet Biblioteks- och informationsvetenskap – vill, i samband med vårt magisteruppsatsarbete, alltså intervjua rektor/skolledare, biblioteks-/kulturchef, skolbibliotekarie eller någon lärare samt bibliotekspersonal vid några integrerade bibliotek, bakom vilka organisationer av olika uppbyggnad ligger. Syftet med vår uppsats är att visa på olika organisationsmodeller som ligger bakom integrerade folk- och skolbibliotek. Dessa kan organisatoriskt vara uppbyggda på olika sätt. Inte minst kan divergerande lokala förutsättningar av olika slag vara orsak till detta.

Efter att ha varit i kontakt med bl. a. Länsbiblioteket i XXXX, XXXX och länsbibliotekarie XXXX, som har god översikt över länets bibliotek, har vi fått information som gör oss intresserade av:

När Du läser detta brev, har vi hört oss för per telefon med en preliminär förfrågan, om det är möjligt att genomföra intervjuerna med ovan nämnda personer vid ovan nämnda bibliotek.

Vi avser, att vid ett lämpligt tillfälle komma på besök för att genomföra dessa intervjuer. Vi har förberett frågor som rör bl. a. organisation och resurser. Vi är tacksamma om Ni har möjlighet att avsätta ungefär en timme var för våra intervjuer. Helst vill vi spela in intervjuerna, för att lättare undvika missförstånd och feltolkningar. Vi ser ingen orsak att nämna Er vid namn i vår uppsats. Betydelsen av tystnadsplikt/diskretion, i den betydelsen att vi ej kommer att återge samtalen/intervjuerna, så att uppgiftslämnaren bakom kärnfulla uppgifter kan identifieras, är vi medvetna om. Om Ni vill bistå oss med ett ledigt lugnt rum, som passar att genomföra intervjuerna i, är vi tacksamma. Intervjumaterialet kommer att vara i framtida säkert förvar. Det kommer ej att kunna användas av andra. Innan vi börjar bearbeta intervjumaterialet, kommer Ni att ges möjlighet att ta del av en nedtecknad avskrift av hela eller de delar av intervjun, som vi kommer att använda oss av.

Aktuell biblioteksstatistik visar att antalet integrerade bibliotek har ökat snabbt under senare år. En av avsikterna med vår uppsats är att fler integrerade bibliotek ska ges möjlighet att organisera sin verksamhet utifrån modeller, idéer och inspiration som framkommer av vårt arbete. Därför är vi tacksamma om Ni tar Er tid att delta i dessa intervjuer.

Vi återkommer för överenskommelse om passande tid för intervju, men det skulle vara bra, om Ni tillsammans resonerar om någon eller några dagar som passar Er. Av praktiska orsaker är det bra för oss att få några alternativ. Vi kan nås på följande sätt:

Britt-Marie Jonth, XXXXXX

Marie Eriksson, XXXXXX

Bilaga 2

Intervjumanual - frågor till bibliotekschefer samt rektorer

Varför integrerades det undersökta biblioteket (enligt Dig?)
-ekonomi, teknik, politik

Vem/vilka initierade integrationen?

Vem/vilka hade möjlighet att påverka och delta i genomförandet av integrationen?

Är integrationen politiskt förankrad?, I så fall hur?

Vem/vilka ansvarar för och har möjlighet att påverka eventuell uppföljning av integrationen, och hur?

Hur lång tid tog processen från initiativ till att genomförandet av integrationen var klart?

Hur har berörda förvaltningar gått till väga?

Finns måldokument, verksamhetsplaner eller muntliga överenskommelser som berör integrationen?

OM NEJ:

Tror Du att det integrerade biblioteket skulle kunna användas på ett mer effektivt sätt, om måldokument/överenskommelser fanns?

OM JA:

Vad tar de upp? (resurser, dvs lokaler, personal, teknik, medier osv)

Mellan vilka parter har överenskommelsen upprättats?

När var måldokument, verksamhetsplaner, överenskommelser senast uppe för uppföljning?

Anser Du att verksamheten på det integrerade biblioteket fungerar enligt intentionerna i den överenskommelser som gjorts?

Hur ser Du på samarbetet mellan förvaltningarna?

Resurser - vad lägger Du i detta begrepp vad beträffar de integrerade biblioteken?

Hur ser det ut med resursfördelningen?

Vad ser Du som betydelsefullt för att det integrerade biblioteket skall fungera på ett bra sätt beträffande:

- a) Lokaler - läge på orten,
 - i byggnaden,
 - öppettider för skolan respektive allmänheten, yta, inredning och utrustning (avpassade även för skolans behov?),
 - Teknik, IT, vem ansvarar för att medel tillförs denna del av verksamheten?
- b) Medier - inköp, urvalsprinciper, iordningsställande, vem ansvarar för att medel tillförs denna del av verksamheten?
- c) Personal- Vilka personalkategorier?/ Vilken personalkategori finns anställda / skulle Du önska anställdes,
 - har personalen möjlighet till fortbildning?,
 - har olika personalkategorier, som möts/samarbetar i det integrerade biblioteket möjlighet att sätta sig in i hur de andra arbetar?,
 - har olika berörda personalkategorier möjlighet att träffas regelbundet för att diskutera bibliotekets utnyttjande, vem anställer?,
 - vem ansvarar för att medel tillförs denna del av verksamheten?

Känner Du till skollagen resp. bibliotekslagen och vad de säger angående integrerade bibliotek?

Hur viktigt är detta samarbete för Dig?

Frågor till rektor

Vilket innehåll lägger Du i begreppet Läromedel? (Här väntas kommenterade svar om färdiga läromedelspaket, IT för informationssökning, bibliotek

Tycker Du att skolan har fått det bättre efter integrationen? - Har servicen förbättrats?

Frågor till bibliotekschef

Anser Du att befintliga resurser, i olika former, är tillräckliga, för att det integrerade biblioteket ska kunna svara upp mot såväl skolans som allmänhetens behov på ett tillfredsställande sätt?

Vilken är Din bild av hur det integrerade biblioteket fungerar?

Har servicen till folkbiblioteksanvändare förändrats?

Bilaga 3

Intervjumanual- frågor till bibliotekspersonal och lärare

Känner Du till varför biblioteket integrerades? (Motiv - fördelar, nackdelar)
Vet Du, om personalen (lärarna) gavs tillfälle att komma med åsikter i samband med planeringen och genomförandet av integrationen?

Känner Du till, om det integrerade bibliotekets verksamhet tas upp till behandling regelbundet?
Ges personalen (lärarna), i så fall, tillfälle att lägga fram sina åsikter? (Om Du tycker något, hur går Du då till väga?)
Hur ofta träffas ni?

Känner Du till hur överenskommelsen mellan skola och folkbibliotek, ang. det integrerade biblioteket, gått till?

Vet Du, om det upprättats måldokument, verksamhetsplan eller muntlig överenskommelse, som styr verksamheten på det integrerade biblioteket, mellan skola och folkbibliotek?

Hur uppfattar Du, att det integrerade bibliotekets verksamhet fungerar för skolan resp "vanliga användare"? Har servicen förändrats?
Har integreringen påverkat de kulturella evenemangen på biblioteket efter integrationen?

Vet Du, om det är skolan eller biblioteket som ansvarar för och/eller står för resurstilldelningen till det integrerade bibliotekets verksamhet?
Har Du möjlighet att påverka dessa frågor?
Tycker Du, att resurstilldelningen i form av medier, lokaler, personal och utrustning/IT är tillräcklig, för att bibliotekets verksamhet ska kunna fungera tillfredsställande gentemot både skola och allmänhet?

Vad ser Du som betydelsefullt, för att biblioteket ska fungera på ett bra sätt, vad beträffar:

- a) Lokaler - Läget på orten?
- i byggnaden,?
 - öppettider för allmänheten respektive skolans tillgänglighet?
 - yta, inredningen, utrustningen (avpassad även för skolans behov?)
 - Teknik, IT?
 - Tycker du att resurstilldelningen för detta är tillräcklig för att biblioteksarbetet ska kunna bedrivas enligt måldokumentets/överenskommelsers intentioner?

- b) Medier - Inköp?
- urvalsprinciper?
 - iordningställande?

- c) Personal - Vilken förvaltning/vem anställer?
- Tycker du att det fungerar bra eller dåligt?
- Vem avlönar?
- Vilken utbildning för detta arbete har du?
- Bedömer du den vara tillräcklig för de arbetsuppgifter du har?
- Möjlighet till fortbildning?
- Möjlighet till fortbildning för att sätta sig in i skolans arbetssätt?
- **Lärare:** Möjlighet till fortbildning för att sätta sig in i bibliotekets arbetssätt?
- Har olika berörda personalkategorier möjlighet att träffas regelbundet för att diskutera biblioteket utnyttjande?

Har det blivit någon förändring i arbetssättet (bibliotekarie resp lärare)?
Hur ser samarbetet ut mellan lärare och bibliotekarie?

Bibliotekarie:

Finns samarbete med den "gamla" lärarbibliotekarien?
I vilken utsträckning deltar du i undervisningen?
Informationssökningen - har den förändrats?
Har den handledande informationssökningen förändrats?
Uppsökande verksamhet - hur har den förändrats?

Lärare:

Vilken är din funktion på det integrerade biblioteket?
Tycker du att skolbiblioteksverksamheten har blivit bättre?
Har ni flyttat er informationsundervisning till biblioteket?